Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✻ РІК XXII, Нр 3 (114) МАЙ – ЧЕРВЕЦ 2010 ✻ КРЕНИЦЯ – ЛІҐНИЦЯ

Витаме Вас на VI Медженародным Біенале Лемківской / Русиньской Культуры в Креници

22 – 23 мая 2010

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

О русиньскым языку професор Пью бесідує з великым зантересуваньом. Што ся товды подочытувал о нашым языку, так го уяло, же все дальше хотіл о ним веце знати. Приходил му барз архаічным, заінтересувало го одкрывати верствы словных наносів. Як в археології – найти правду в найспіднійшым коріню.

Штефан Сухый, *Із археології языка*, стор. 9

(...) А кєд бесідувати уж о меджевоєнным періоді творчости Русенкы, коли то покликано америцкій Лемко-Союз, наш Учытель перестал ся забавляти полеміком, публицистычно-вершыкуваныма перепыханками. Не пішол тіж, хоц міг, за Вельку Воду, як Гунянка, як вельо інчых, перешлідуваных Польщом. (...).

Петро Трохановскій, *То не так, Панове!*, стор. 12

Головныма темами дводенного засіданя были такы актуальности русиньского народного жытя, як спис населіня в роках 2011 і 2012 в окремых державах з русиньскым меншиновым населіньом, орґанізация Дни Русинів в Європі ай в ЗСА і Канаді та пересмотрена была ай русиньска дипльоматычна кореспонденция (...).

Ш.С. *Тогорічне засіданя Сьвітовой Рады Русинів*, стор. 14

...А тераз – по нецілым році як выгнали ю зо свого – стоіт ту, при студни на Чмелю і боіт ся скараня Божого. Зато, же гвошли сме до чуджой хыжы і же треба зачати орати несвоє поле...

Лука Сук, *Чмель. Ту останеме на долгы роки*, стор. 16

(...) Істи давали таке листя з червеных бураків и пару бандурок в кітлі, и кус тота вода была заколомучена муком, то такой зупы достал літру на обід, а на вечерю піл літры такой зупы, з кіньского зуба была змолота, так на грубо и засыпане на горячу воду. То хто был кус терпячий и почекал, то тот кіньский зуб ся намочыл и ся зробила густа старанка. Але не было такых, жебы чекали.

Димитрий Дутканич, *Моє пережываня в 47. році*, стор. 18

(...) "Кєбы гев лем горы были, то остала бым на все" – рекла єдна з нашых екскурсанток. Гей, то правда, кєбы лем горы... Але і без гір, а може і прото, же мусят горы заступити – іх серця великы аж до неба і щыро отворены.

Олена Дуць-Файфер, *Тото ся студентам ани не снило, стор. 24*

На передній стороні окладинкы: *Майова Креница*, фото: Петро Басалыґа.

На задній стороні окладинкы: Проґрам VI М. Біенале; малюнок Івана Манайлы, *Моє серце*, 2005

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ 1 марця в ґорлицкым музею РТТК (Польскє Товариство Туристычно-Краєзнавче) мал місце вернісаж выставы п.н. *Вірої спові даня Ґорлицкой Землі* (Wyznania Ziemi Gorlickiej). Выстава тырвала до 16 квітня; приготовлено ю во спілпрацы з Православном Парафійом Св. Тройці в Ґорлицях.

♦ 2 марця в італійскым місті Анкона отворено выставу (чынну до 9 мая) *Златий вік украіньской іконы XVI – XVIII столітя*. Значучу част експозиції становлят лемківскы іконы зберіганы на штоден в Львівскым Музею Украіньского Мистецтва.

♦ Початком марця розпочал ся інтернетовий Курс Лемківского языка, ведений через працівників лемківской філології при Педаґоґічниым Університеті в Кракові. Штырьосеместральний курс закінчыт ся для сталых участників екзаміном і дипльомом.

♦ 15-16 марця в І Ліцею ім. М. Кромера в Ґорлицях проходил Ден Языків. В предпринятя міцно вписали ся учытелька і ученикы веденого ту лемківского языка, представляючы жытя і творчіст Івана Русенкы, а тіж лемківску пісенну культуру (см. ст. 8).

♦ 16-17 марця Центр Східньославянской Культуры і Туристыкы в Крампній та Центр Старославянской Культуры в Пряшові были предметом стрічы на Пряшівскым Університеті. Омовлено стан технічной документациі проєкту та формы спілпрацы. Од Лемковины участ в стрічы взял о. др Роман Дубец.

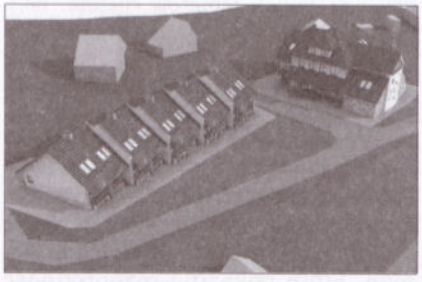

Візуалізация Центра Східньохристиянской Культуры і Туристыкы в Крампній (повіт Ясло).

♦ 20 марця Кружок Стоваришыня Лемків в Пшемкові, традицийні уж пред Великодньом, орґанізував варштаты батканя яєц. Як все, занятя вела Уля Сінковска. Техніку „драпаных" яєц демонстрували Ярослав Горощак та Марко Трохановскій.

♦ 20 марця одбыло ся загальне зобраня Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях. Ведучым Стоваришыня остал на дальшій рік п. Богдан Ґамбаль. Поза стрікте статутовыма темами дискутувано над формами розвитя – так в аспекті ґаздівско-економічным як і мериторичным – діяльности нашой уж на власніст Бурсы.

Обрады в Рускій Бурсі. фот: П.Стафиняк

♦ 22-23 марця во Виници стрітили ся представителі найвекшых народных меншын жыючых в Словациі – ческой, мадярской, німецкой, циґаньской, русиньской і украіньской, жебы почырати ся поглядами однісні реалізациі прав народных меншын.

♦ 27 марця в Пряшові Ансамбль Пісні і Танця ПУЛьС представил премьєру музычно-драматычной інсценізациі *Колыска і Крест II.* Ведучым мотывом є розпятя і воскрешыня Ісуса Христа.

♦ 1 квітня (традицийні на *Prima Aprilis*) в Пряшові оцінено 16. річник медженародной сутяжы кріслёного гумору Златий Судок 2010 (його головным орґанізатором є русиньскій карикатуриста Федор Віцо). На конкурс надышло 575 прац з 40. країв сьвіта. Ґран Прі припал того рока Олегови Шукови з Кошыц.

♦ 8 квітня Циґане Підкарпатской Руси святкували свій медженародний ден. За офіцийном статистыком в Закарпатскій области жыє 14 тисячи Циґанів, з чого в Мукачові 5 тисячи. Кілко іх, так звязаных з нашым народом, направду, нихто не зна.

♦ **11 квітня в Польщы і во сьвіті одбывали ся першы поминальны богослужыня в памят жертв катастрофы під Смоленьском, серед якых был і єрарха нашой Церкви – Владыка Мірон. Панахіды служено і на Лемковині, в тым в Креници, місті нашой редакциі.**

♦ 11 квітня архієрейском літургійом в соборі Св. Александра Невского розпочало святкуваня свого 20-літя Братсво Православной Молодежы в Словациі „Синдесмос". Торжества вказував на жыво 2. Проґрам Словацкой TV.

♦ 16 квітня розпочал ся орґанізуваний через Православну Парафію в Кракові іконоґрафічний курс. Занятя одбывати ся будут в кажду пятницю і суботу до 26 червця (враз 110 выкладовых годин), а вела іх буде Анна Ґелдон, абсольвентка іконоґрафічной школы в Більску Підляшскым.

♦ 23 квітня Польска Академія Знань (PAU) признала Юрийови Новосільскому Нагороду ім. Еразма і Анны Єжмановскых за 2010 рік. Припомнийме: Ю. Новосільскій вродил ся в Новосільцях, все признавал ся до своіх лемківскых корени.

♦ 24 квітня в Рускым Керестурі закінчыл ся перегляд театральной творчости Руснаків - XLII Драматычний Мемориял Петра Ризнича Дяді. В єденадцетьох представліннях запрезентували ся акторе шестьох груп з Войводіны і трьох з Хорвациі та двох гостинных.

♦ 30 квітня віцепремьєр СР Душан Чаплович стрітил ся в Свиднику з представителями місцевых орґанізаций, в тым і народных меншын. Бесідувано м.ін. о припадаючым на 2011 р. повселюдным списі... А в нас? Ци приде з нами дишпутувати даякій міністер?

Uczą się o prawosławiu

Po spotkaniach z judaizmem i islamem, które zorganizowane były w ostatnich miesiącach w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II, tamtejsza nauczycielka religii Urszula Antosz-Rekucka zaproponowała uczniom spotkanie z prawosławiem.

– To oni są nam najbliżsi, jeśli chodzi o prawdy wiary i wspólną, ponadtysiącletnią tradycję – mówi. – Jan Paweł II nazwał prawosławie drugim płucem chrześcijaństwa, zaznaczając w ten sposób jego rolę, rangę, a nawet niezbędność w pełnym obrazie Kościoła.

Wyznawcy prawosławia w tej części Małopolski mieszkają głównie w powiecie gorlickim i nowosądeckim, przede wszystkim w okolicach Krynicy Zdroju. Od lat istnieje Diecezja Przemysko-Nowosądecka. O tym m.in. dowiedzieli się uczniowie z Łostówki podczas Dnia Prawosławia.

– Zorganizowaliśmy wystawę z podstawowymi informacjami i eksponatami charakterystycznymi dla tej religii – opowiada Urszula Antosz-Rekucka. – Znalazły się na niej ikony, czotki, czyli prawosławne „różańce", pamiątki z cerkwi, zdjęcia. Słuchaliśmy też cerkiewnych śpiewów liturgicznych. (Jerzy Wideł, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 3 marca 2010)

Pięknie! A kto po Łostówce?... Na marginesie zaś, najżyczliwiej życzliwym: powinno stać w tekście nie *dla tej religii*, a „dla tego wyznania", jeśli prawosławie to drugie płuco chrześcijaństwa. Uczmy się, z Bogiem, uczmy!

Artur Graban: Ksiądz, który rozbudził Łemków

Artur Graban jest prawosławnym księdzem w Ługach koło Strzelec Kraj. Kiedy obejmował parafię 11 lat temu, miejscowi Łemkowie byli średnio zorganizowani. Dziś grają zespoły, w starej wieży ciśnień powstał ich dom kultury. Działają na potęgę!

Środa, mroźne popołudnie. Spotykamy się z księdzem Arturem w starej wieży ciśnień w Strzelcach Kraj. Nie dowierzam własnym oczom. Kiedyś to była rudera, obciachowy budynek w mieście. Teraz: łemkowski dom kultury, miejsce prób zespołów, życie towarzyskie i kulturalne kwitnie tu w najlepsze. (...)

Nie zamieniliśmy kilku zdań, dzwoni telefon. – To ksiądz Mieczysław z kurii, muszę odebrać – rzuca. Żywy dialog, ja rozumiem piąte przez dziesiąte. Rosyjskiego liznąłem trochę na studiach. Figa z makiem, to nie rosyjski. – Po jakiemu to było – pytam. – A po łemkowsku, nie jest trudny język – pociesza Graban. To właśnie on zjednoczył i rozbudził kulturalnie miejscowych Łemków, których w powiecie strzelecko – drezdeneckim jest grubo ponad 2 tys. (...)

– Kiedy w 1998 roku zostałem tutaj przeniesiony z Wrocławia, panował tu lekki marazm w parafii. Żyła głównie strona duchowa. Postanowiłem, szczególnie u najmłodszych, rozbudzić ich łemkowskie pochodzenie. Chciałem aby nikt się tego nie wstydził, nie krył się z tym po kątach – wspomina ksiądz. I właśnie ponad pięć lat temu założył razem z parafianami (w czasie rozmowy, ksiądz Graban nie mówi "ja zrobiłem", a "my czyli parafianie" zrobiliśmy) znany na całą Polskę młodzieżowy zespół łemkowski "Łemko – Tower". (...) Uczy w szkołach języka łemkowskiego. Wyremontował zgodnie ze sztuką cerkiew w Brzozie i Ługach. W Brzozie jest jeden z piękniejszych w Polsce ikonostasów.

Graban w 2006 r. dostał za całokształt nagrodę ministra kultury Kazimierza Ujazdowskiego "Zasłużony dla kultury polskiej". Założył kilka dobrych lat temu Stowarzyszenie Miłośników Kultury Łemkowskiej. (...)

Po chwili dzwoni znowu telefon. – To żona, muszę odebrać – mruga okiem Graban. Ksiądz zdaje raport, że "jest na rozmowie z GL, zakupy już zrobił i lada chwila będzie w domu". Tak, tak. Ksiądz prawosławny może mieć żonę. Wszystko na "legalu". Ksiądz poznał przyszłą żonę Magdę jeszcze jak był w seminarium w Warszawie. Później pojawiły się trzy córki: Olga, Wiktoria i Julka.

Ks. Artur od kilku lat nie chodzi w koloratce. – Kiedyś jak robiłem zakupy w sklepie, kupowałem pampersy, mleko dla dzieci i zapomniałem ściągnąć koloratki. Tak mnie kasjerka zrugała, powiedziała to i owo, że postanowiłem sobie dać z tym spokój. Zresztą koloratka nie leży w tradycji kościoła wschodniego – śmieje się Graban. – Czy to prawda, że Łemkowie słyną z hucznych i radosnych zabaw i z... mocnej głowy? – pytam na zakończenie. – Mamy zasadę, że jak się bawimy to na całego. Dużo śpiewamy i jest wesoło, a co do głowy? Jakaś moc w niej jest – śmieje się pod nosem Graban. (Mateusz Feder, *Gazeta Lubuska*, 2 marca 2010)

Moja polsko-grecka Wielkanoc

(...) Barbara i Stamatios w tym roku pierwszy raz spędzą święta w Grecji. Akurat katolicka Wielkanoc ma miejsce w tym samym czasie co grekokatolicka i prawosławna.Tylko raz na pięć lat tak jest. Ta różnica w czasie obchodzenia Wielkanocy wynika z prostego powodu. W obrządku wschodnim data świąt wyznaczana jest według kalendarza juliańskiego, a w Kościele rzymskokatolickim – gregoriańskiego. Różnice między świętami sięgają czasem nawet 5 tygodni.

Rodzina Stamatiosa, mieszkając w Polsce tyle lat, przyjęła polskie zwyczaje świąteczne. W Grecji, podobnie jak w Polsce, będzie święcić jajka. Ale koszyczki ze święconką zaniosą do cerkwi w piątek na noc, a odbiorą w sobotę, przed rozpoczęciem Jutrzni. (...) (Anna Gronczewska, *Gazeta Krakowska*, 3 kwietnia 2010)

Juliański czy gregoriański kalendarz ma tyle do czasu świętowania Wielkanocy, co piernik do wiatraka. Tą oczywistość unaocznia samo ostatnie zdanie pierwszego akapitu. Naczelni, nie dawajcie takich tematów cilętom, bo... cygańska choroba człowieka ogarnia.

Święta Wielkanocne w ludowej tradycji

Podróżując przez różne regiony i zakątki Polski, warto się przyjrzeć kolorowym tradycjom wielkanocnym, które pokazują różnorodność i mozaikę kulturową naszego kraju. (...)

Wielkanoc prawosławna, obchodzona przez mieszkańców zwłaszcz regionów wschodniego pogranicza, w tym roku wypada w tym samym czasie co Wielkanoc kato-

licka. W Wielką Sobotę w cerkwi święci się pokarmy, głównie jajka (często bez skorupek) oraz ciasto zwane paschą. Nie ma w tradycji prawosławnej śmigusa-dyngusa, natomiast odwiedza się groby bliskich i zanosi im pisanki.

Dziewięć dni po Wielkanocy przypada prawosławne święto zmarłych, czyli radunica, kiedy to przy grobach spożywa się symboliczny obiad, a jego część zostawia na grobie zmarłego – jajka, słodycze czy kawałki chleba. (...) (Danuta Górszczyk, *Gazeta Krakowska*, 3 kwietnia 2010)

Galeria handlowa Leluchów

Pawilony handlowe, budki z najróżniejszymi towarami poza alkoholami. To jeszcze nia Galeria Leluchów, ale kto wie, czy kiedyś tak się nie stanie. Dwa lata po wejściu Polski i Słowacji do strefy Schengen i przktycznej likwidacji granic, rok po przyjęciu przez Słowaków euro, ruch handlujących i kupujących nie jest tu wcale mniejszy niż w dużych centrach handlowych. Właściciele działek i sklepów w Leluchowie – liczącej zaledwie 213 mieszkańców wsi nad słowacką granicą – porobili fortuny. Tak niesie wieść gminna.

Towarzystwo tutaj miedzynarodowe, głównie polsko-słowackie.(...)

Leluchów, Wielki Czwartek. Nina Kopczakowa przyjechała z Plawnicy na przedświąteczne zakupy. U prawosławnych Wielkanoc wypada w tym samym terminie, co u rzymskich katolików. (Jerzy Wideł, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 9 kwietnia 2010)

Może trochę na siłę, ale chcę się „przyczepić" do (zacytowanego tu) środkowego akapitu – o polsko-słowackim towarzystwie; poza cytowanym fragmentem występują w obszernym artykule tylko Polacy i Słowacy. Tymczasem Nina Kopczakowa z trzeciego akapitu wedle informacji dziennikarza nie wygląda mi na Słowaczkę. Polką zapewne też nie jest. W Ruskiej Woli, sąsiedniej dla Leluchowa – zaledwie za potokiem – wsi mieszkają, zgodnie z nazwą miejscowości, Rusini. Dalsze sąsiednie miejscowości są też rusińskie. W przgranicznych sklepikach rozmawiałem ze sprzedawcami „po swojemu". Ale Rusinów dla mediów tu nie ma. Nie jetseś „państwowym", więc się odwal. *Taka mała rzecz, a...* smuci.

50 lat temu zaczął budować stolicę pszczelarstwa

Spakowałem swój cały dobytek na furmankę i wieczorem 8 maja 1960 r. zawitałem do mojej Itaki – Kamiannej. Tak jak chciałem i co wyprosiłem u księdza biskupa Jerzego Pękali – wspomina ksiądz Henryk Ostach.(...)

W 1960 r. do Kamiannej prowadziła gruntowa droga od Polan. Tą drogą w 1947 r. wyjechało przymusowo na emigrację kilkanaście łemkowskich rodzin. Do ich skromnych zagród sprowadzili się górale spod Tylmanowej, Szczawy i Lachy spod Limanowej.

– Było może 19 chałup, w tym dwie niezamieszkane, ale był też zapał nowych osadników – wspomina ks. Ostach. – Po Łemkach grekokatolikach pozostał drewniany kościół i zrujnowana plebania. Wzięliśmy się ostro do pracy.(...)

Jeszcze w Bereście ks. Ostach wydzierżawił sto pni pszczelich od przedsiębiorstwa Las. Przeniósł je do Kamiannej. W ciągu kilku lat biedna wieś przeżyła dzięki księdzu rewolucyjne zmiany.(...)

Kamianna, jak sam mówi, jest dla ks. Ostacha „świętą krainą". Mimo sędziwego wieku i kłopotów ze zdrowiem musi ją odwiedzić przynajmniej dwa-trzy razy w miesiącu. Przyjeżdża tu z Domu Pomocy Społecznej w Gorlicach, gdzie mieszka od kilku lat. Nadal pozostaje honorowym prezydentem Polskiego Związku Pszczelarskiego i honorowym prezydentem Apislavii, organizacji skupiającej pszczelarzy z krajów słowiańskich. Kamianna wciąż jest tłumnie odwiedzana przez turystów, a wyroby tamtejszych pszczelarzy cieszą się dużym wzięciem.

– Chciałbym, by tutaj złożono do grobu moje szczątki doczesne – mówi ks. Ostach. – Obok grobu Mikołaja, proboszcza greckokatolickiego. (Jerzy Wideł, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 23 kwietnia 2010)

Jestem pełen uznania dla dokonań ks. Ostacha, ale... Corocznie oprowadzam m.in. po Kamianej krajan z dalekiej Ameryki (każdego lata Carpatho-Rusyn Center tradycyjnie przywozi na Łemkowynę inną grupę). Muszę więc być z tematem obeznany. Opowiadam im, że Kamiana była niedużą wsią (ok. 70 gospodarstw), ale od wieków z przebogatą kulturą (tu ok. 1730 roku powstał przekład Psałterza na j. łemkowski), dobrze zorganizowaną. M.in. w 1928 roku mieszkańcy wszyscy, co do jednego powrócili do prawosławia (taką absolutna zgodność wystąpiła jedynie w trzech miejscowościach Łemkowyny). Cytuję gościom dane z „Szematyzmu hreko-katołyckoho duchowenstwa...1936" : *Ч. д. гр. кат. 0; Неспол. 405* (l/iczba/ d/usz/ gr. kat. 0; niezłączonych /prawosławnych/ 405).

I trafia mnie, gdy czytam w Krakowskiej, że tu *było może 19 chałup...* Może w 1960 r., kiedy przyjechał tu ks. Ostach, tyle jeno ostało, resztę, około 50 domów zdążyli rozebrać, spalić lub przeszmuglować okoliczni osadnicy i sami kamiańscy, kiedy już zdecydowali się tu osiąść.

Po Łemkach grekokatolikach pozostał drewniany kościół... – powiada ks. Ostach. ...Ale tego już nie powiada, że na kopułach świątyni (wzniesionej przed samą wojną), kiedy *wzięl(i) się ostro do pracy*, „trzeba było" obciąć „dodatkowe" ramiona prawosławnego krzyża (detale „operacji" widoczne są do dziś).

Jestem pełen uznania dla dokonań ks. Ostacha, ale charyzmę, tym bardziej charyzmę kapłana trzeba mieć nie tylko dla przyszłości, ale i dla przeszłości.

Odniosę się jeszcze do ostatniego, tak głęboko sentymentalnego akapitu. Świętej pamięci proboszcz Mikołaj (Biłyńskij) w stareńkiej plebanii dożywał swoich dni smutny, opuszczony przez owieczki. Ks. Ostach dożywa swoich dni w domu opieki społecznej, smutny od wielu już lat, smutny jeszcze tam – w Kamianej. Niechże sąsiedzwto, które sobie upatrzył dla wieczności, będzie szczęśliwe.

I kończąc ten, bodaj najdłuższy w historii „Z dostępnej prasy" komentarz, zapytam retorycznie: czy moje życzenia dla ks. Ostacha nie są „zasługą" wysłannika „Krakowskiej"?

Над вопросом, есть ли в Закарпатье сепаратизм

снова ломали головы в областном апелляционном суде.

Вчера, 19 апреля, в Ужгороде состоялось очередное слушание уголовного дела, заведенного СБУ против православного священника, протоиерея Димитрия Сидора по ст. 110 (посягательство на территориальную целостность и неприкосновенность Украины) уголовного кодекса Украины. В четвертом «раунде» слушалось резонансное дело «СБУ – Димитрий Сидор». В нем рассматриваются собранные на протяжениии всего 2009 года в СБУ материалы о «закарпатском сепаратизме».

Основанием для возбуждения дела послужила резолюция прошедшего в г. Мукачево 25 октября 2008 года Второго европейского конгресса подкарпатских русинов. Напомним, он принял Акт воссоздания русинской государственности в статусе республики Подкарпатская Русь (существовавшей в составе Чехословакии с 1919 до 1939 года). Ныне русины видять себя отдельным автономным образованием в составе Украины.

В судебном заседании, проходившем в Закарпатском апелляционном суде, до обеда допросили свидетельницу Бабяк, а также свидетелей Евгения Жупана и Сергея Бисагу. (...)

После обеда суд допрашивал председателя областного правления общества «Просвіта», активиста ВО «Свобода», депутата Ужгородского городского совета Павла Федаку. (Еще один свидетель со стороны обвинения Александр Скачко на заседание не явился). Из ответов Федаки следует выделить его сенсационное заявление: ответчиком в суде по данному делу должен был стать не Димитрий Сидор, а бывший президент Виктор Ющенко и глава его администрации Виктор Балога, а также народный депутат Василий Петевка как «пособники сепаратизма в Закарпатье». Сюда же Федака причислил и руководство Мукачевского горсовета, выделившее для конгресса престижное помещение. Все свидетельские показания Павла Федаки, не принимавшего непосредственного участия в работе конгресса, базировались на сообщениях СМИ. (...)

На него, по требованию адвокатов подсудимого, должны прибыть представители обвинения из Киева (видимо, имеются вви-ду работники СБУ), по инициативе которых уголовное дело было возбуждено. До сих пор их в зале суда представлял прокурор.

После завершения заседания протоиерей Димитрий заявил, что, как и прежде, он намерен доказывать свою правоту и невиновность в открытых судебных заседаниях. На сегодняшний день, как заметил Петро Годьмаш, в «деле Сидора» насчитывается уже 13 томов. (Василь Бедзір, http://ua-reporter.com, 20.04.10)

Русины в Хорватии...

Сегодня русины живут во многих странах мира: в Украине и Словакии, Молдавии и Румынии, США и Канаде, России и Белоруссии, Сербии, Венгрии, Чехии и многих других странах. Но о жизни одной из самых сплоченных диаспор русинского народа, которая населяет территорию современной Хорватии, известно мало. Хотя именно там еще есть села, где население в большинстве своем официально составляют русины.

Хорватские русины – одно из многих национальных меньшинств, которое официально признано государством. Представители этого этноса живут в основном в северо-восточном регионе исторического региона Западный Срем, на границе с автономной областью Воеводина (республика Сербия). Согласно данным последней хорватской переписи населения 2001 года, сейчас в Хорватии насчитывается только 2.337 русин. Это значительно меньше, чем было прежде. Так, в 70-х годах в Хорватии насчитывалось 4 тысячи русинов, а в 80-х - 3,5 тысяч.(...) (джерело: /за www.rusyn. sk, 21.04.2010/ http://podkarpatrus.livejournal.com

Русины Польши нашлись среди *многих других стран*. Быть может вообще не нашлись; или как, друзья подкарпатцы?... А гварил єм, а писал єм не раз, же мы для них пятым колесом.

Pre koho má vzniknúť nová strana?

10. apríla 2010 do hotela Senátor v Prešove zvolala iniciatívna skupina na čele s Ing. Jánom Lipinským, PhDr. Alexandrom Dulebom, CSc. a doc. MUDr. Michalom Šteňom, CSc. zhromaždenie, na ktorom by bolo prijaté rozhodnutie o založení strany pod názvom Náš kraj. Zhromaždenia sa zúčastnili poväčšine členovia Rusínskej obrody na Slovensku a Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenska na čele s jeho predsedom Ing. Petrom Sokolom.

V posledných mesiacoch sa veľa hovorilo o založení politickej strany, ktorá by reprezentovala Rusínov na Slovensku, hlavne s programom zameraným na ekonomický rozvoj severovýchodného Slovenska, kde prevažná časť Rusínov žije. Podľa všeobecnej mienky by založenie politickej strany Rusínov mohlo byť prospešným krokom a posilniť postavenie Rusínov v spoločensko-politickom živote. Za týmto účelom iniciatívna skupina zvolala spomínané zhromaždenie.(...)

Diskutujúci z radov Rusínskej obrody Fedor Vico, JUDr. Peter Krajňák a Dr. Ivan Bandurič nastolili požiadavku vytvorenia strany, ktorá by bola identifikovaná na národnostnom princípe, ako strana Rusínov, pričom slovo "rusínska" by malo byť v názve strany. Podľa ich názoru názov strany "Náš kraj" vyjadruje len neurčitý geografický charakter strany, ktorý neoslovi Rusínov a založenie strany nebude nimi akceptované. Zároveň v širokej diskusii o charaktere strany kategoricky odmietli tendenciu pokusov o názorové zjednocovanie identity Rusínov a Ukrajincov a ignorovanie uznania likvidačnej politiky voči Rusínom v rokoch 1950 až 1989.

(...) Ďalší osud vzniku novej strany je otvorený a je možné očakávať, že ďalšie administratívne kroky k založeniu strany odmietajúcej národnostný princíp, najmä zozbieranie potrebných 10 tisíc podpisov potrebných na jej založenie, budú realizované bez podpory tých Rusínov, ktorí sa stotožňujú s názorom Rusínskej obrody. (JUDr. Peter Krajňak, člen strany MOST-HID, www.rusynsk, 21.04.2010)

Komentarze/коментарі: pt/пт,

Pieseň môjho srdca

Niet krajším darom prírody ale aj od Boha, ako prinášať ľuďom radosť po celý svoj život piesňou a krásnym hlasom. Veru, tento vzácny dar do vienka dostala i nám dobre známa a obľúbená speváčka zemplínskych, šarišských, ale najmä rusínskych ľudových piesní, zaslúžilá umelkyňa **Mária Mačošková**, ktorá sa dožíva v týchto dňoch krásneho životného jubilea.

Svetlo sveta uzrela 30. marca 1940 v malej dedinke Potôčky bývalého Svidníckeho okresu, v chudobnej roľníckej rodine, ale o to bohatšej na lásku a pieseň, ktorú jej mamka a tatko štepovali do jej srdca už od utlej kolísky. Už ako dieťa počúva krásne melódie, ktoré na harmonike predhrával jej otec a mamka spievala, a neskôr jej hlas sa ozýval chotármi rodných Potôčkoch, kde pri pasení kráv si Marka zanôtila nejednu pieseň. Z dieťaťa sa stáva dievčina a tak na Stropkovskej strednej škole sa stáva členkou speváckeho zboru a spieva pri rôznych príležitostiach. Keď do Stropkova zavítal kolektív piesní a tancov z Medzilaboriec (popredníci budúceho PUĽSu), zrodila sa v nej túžba „spievať celý život". Po čase, keď sa Marka dozvedela, že bol vypísaný konkurz do novozaloženého Poddukliánskeho ukrajinského ľudového súboru v Prešove pri Ukrajinskom národnom divadle pred konkurznou komisiou spieva svoju obľúbenú pieseň "Pada došť, pada dosť na suchu muravu...". Vďaka vtedajšiemu umeleckému vedúcemu PUĽSu pánovi Kosťukovi, ktorý vidí v mladej dievčine talent, sa Marka Mačošková v roku 1956 stáva jednou zo zakladajúcich členov Poddukelského ukrajinského ľudového súboru – Ukrajinského národného divadla v Prešove. Začiatky mladej, čiernej dievčiny neboli v PUĽSe ľahké. Začala sa tvrdá práca s piesňou, repertoárom tohto telesa, poznávanie teórie spevu a zároveň hneď príprava prvej premiéry v PUĽSe v roku 1957. Že mladá Marka bola nielen talentovaná, ale aj usilovná, svedčí o tom aj to, že v tomto prvom premiérovom programe už dostáva sólo v piesni „Zaspivajme sobi dvoma holosami", ktorú zvláda s veľkým prvým úspechom a aplauzom. Aj keď sa Marke prvý debut vydaril znamenite, úspech ju nezmenil. Ako hosť začína úspešnú spoluprácu s Brnenským rozhlasovým orchestrom ľudových nástrojov (BROLN), s ktorým od roku 1964 nahrala nejednu úspešnú nahrávku, a zároveň absolvovala viacero zájazdov po rôznych miestach Európy a Tunisku. Ako sa ma Marka spomína: „Brno sa mi stálo druhým domovom". Úspešne nadviazala aj u nás spoluprácu s Orchestrom ľudových nástrojov (OĽuN) rádio Bratislava. Za jej usilovnosť a vynikajúcu prácu bola roku 1978 Marka ocenená titulom „Vzorná pracovníčka kultúry" a o sedem rokov jej Ministerstvo kultúry za jej tridsaťročnú umeleckú prácu a šírenie ľudovej kultúry udeľuje ocenenie „Zaslúžilá umelkyňa".

Marka Mačošková celý svoj život zasvätila piesni a tisíckami kilometrov za poslucháčmi, ktorých očaril jej krásny kovový hlas a očarujúci úsmev. Jej vystúpenia uzrelo mnoho divákov a neraz aj v podmienkach, ktoré boli pre účinkovanie speváka zložité najmä v našej vlasti. Boli to vlhké, studené a niekde až mrazivé kultúrne domy. No nikdy ju to neodradilo od toho, aby zrušila svoje vystúpenie, ako sa to u mnohých spevákov dnes stáva. Vždy si povedala: „Keď títo ľudia si dali námahu a čakajú tu na mňa, nuž som im dlžná potešiť ich peknou piesňou a prijať ich potlesk". A tak to veru bolo veľakrát. Z čoho vznikalo predsavzatie speváčky vytvárať nahrávky, aby aj v ďalekých dedinách, kde možno líšky dávajú dobru noc, si ľudia mohli vypočuť jej piesne, prostredníctvom nahrávok v rozhlase, televízii a zvukových nosičov. Z jej úspešných nahrávok spomeňme aspoň mg. kazetu a LP súboru Šarišan pod názvom „Večar je, večar je..." – ľudové piesne zo Šariša (r.1981) v podaní s bývalým kolegom, sólistom PUĽSu, dnes už nebohým Jožkom Príhodom, s ktorým jubilantka Marka zožala nejeden úspech. V roku 1987 vychádza profilová LP – platňa speváčky za doprovodu OĽuNu rádio Bratislava a BROLNu pod názvom: „Ej, hoj taka ja divočka.." Z ďalších nahrávok spomenieme rok 1994 a piesne zo Zemplína a Spiša pod názvom: „Kedz sebe zašpivam... s doprovodom BROLNu, a v roku 1995 rusínske piesne pod názvom: „Mamko moja ľuba...." , kde speváčka vzdáva svoj hold a úctu v pamiatke na svoju drahú mamku. Okrem toho môžeme aj dnes prostredníctvom radia SRo Bratislava a NEV Košice počuť mnohé krásne naspievane piesne v jej podaní, alebo osobne sa stretnúť so speváčkou na koncertoch, ako samostatnej interpretky ľudových piesní za doprovodu kapely pod vedením Ondreja Kandrača, v duete s Ankou Poračovou alebo na koncertoch tejto vynikajúcej kapely, ako napríklad „A čija to chyža." Jubilantke vyšla aj pekná knižná publikácia „Marka Mačošková – ľudová speváčka spomína". Marku aj teraz čaká jubilejný koncert v Prešove. Na otázku: Keby ešte raz mohla prežiť mladé roky, akú cestu by si vybrala, speváčka bez váhania odpovedá: „Tu istú, opäť pieseň a dobrých ľudí, ktorých som na tejto ceste stretla". A jej ďalšie želanie: „predovšetkým zdravie, a to nielen mne, ale aj Vám všetkým, ktorí ste mi po celé tieto roky fandili. Veľká vďaka mojej mamke, na ktorú spomínam vždy piesňou „Mamko moja ľuba", vďaka Bohu za dar – môj hlas a vďaka všetkým Vám známym i menej známym, ktorí ste ma svojim potleskom neustále povzbudzovali a naďalej povzbudzujete."

Nuž, zaželajme našej jubilantke pri tejto príležitosti pevné zdravie, veľa úspechov, aby jej ten hlas ešte nejaké rôčky poslúžil. Aby sme mohli hrdo povedať: „to je naša Marka, čierna, stále skromná dievčina s iskrami v očiach a stálym úsmevom na tvári." Veru, takú ju poznáme. S veľkým srdcom a ochotou vždy pomôcť každému. Tebe Marka patrí naše poďakovanie a naše „MOHAJA A BLAHAJA LITA!"

Tomáš Michal Babják, bývalý kolega a spevák PUĽSu

Poddukliánske novinky, 30.03.2010

Ден Языків в „Кромері”

15 і 16 марця того рока в І Ліцею ім. Марціна Кромера в Ґорлицях проходил Ден Языків.

Єст то циклічна імпреза вказуюча ріжнородніст языків, котрых ся ученикы вчат в тій школі.

В оцінї декотрых учытелів і учеників, того рока найбарже подабала ся ґрупа репрезентуюча **лемківскій язык!** Декотры учытеле адже ся звідували (на поважні) одкале сме такій ансамбль взяли?!

Тогорічний програм задедикували сме Іванови Русенкови. По привитаню зобраных веселом лемківском пісньом, оповіли сме о ним по польскы, жебы до каждого ученика дотерло і дашто остало, якій то великій Лемко был. Потім посыпали ся його найбарже знаны творы, а перерывником заєдно была пісня *Лісом лісом...* бо хотіли сме іх дакус підовчыти нашого. Декотры ся навет не внимали і прібували співати разом з нашыма з карток зо словами, што сме іх роздавали при вході, а пішло праві 300 карток!

По тій поважнійшій части посыпали ся як з рукава нашы порываючы ритмічны пісні і не лем тото, же дівчатка были крас по нашому позбераны, співали голосно, весело і на два голосы з акомпаньяментом акордеону робило такє вражыня на публиці, але головні тото, же сучасны молоды Лемкы не выступували так, як сме до того призвычаєны през рокы – тихо, боячо і ганьбливо, ніт! То была правдива експлозия енергіі, почутя єдности і великой радости з того, же можут ся хвалити і похвастовати перед колеґами тым, чым сут од них так барз богатшы.

Дякую вам – головні ученикам кляс третіх, бо вы уж єдном ногом вышли сте зо школы, же все могла єм на вас рахувати, як треба было нас Лемків репрезентувати і жычу поламаня пер на матурі!

Галіна Малецка

ШТЕФАН СУХЫЙ

Із археолоґії языка

(Портрет професора Штефана Пью)

Вело раз собі желам мати хоц лем сто тисячи тых найвереснивших прихыльників лондоньского клюбу Чельзі, з котрыма бы-м ходил попід русиньскы Бескіды, із пискотом і ганьбліньом на адрес Руснаків, же сут такы нерешпектабільны ку души свойой матери.

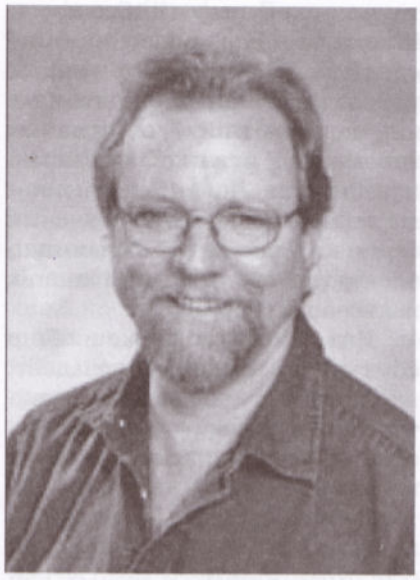

Маш ту, зарво неполіпшательна! Прібувал то з нима в XIX столітю Духнович а перед ним і Михал Лучкай і дальшы, на самым початку Господ Бог, кєд іх давал на сьвіт, але Руснакы – де там! Днес ту є XXI століття і штоси подібного рыхтує ся сотворити – Штефан Пью.

Уж вас виджу, як недовірливо крутите головами, же ся му то з вами, дорогы Русины, не подарит, при чым вас кортит знати, што то за єден. Професор Університету Файт Стейт в місті Дейтон (американцкій штат Огайо) Штефан Пью є 53-літнім полным темпераменту чловеком з єденадцетьома языками. З того пят має активных (анґлицкій, ішпаньскій, німецкій, рускій, фіньскій) а шіст пасивных (польскій, русиньскій, словеньскій, таліяньскій, украіньскій, шведскій).

Был єм сьвідком того, кєд зачудуваны Русины Улицкой Долины му підсували літровы фляшкы самогонкы, лем бы ім дал попозерати до свойой ґамбы на тых єденадцет языків. Та він ім на то одповідал: Нач ся вам засмотрювати до мойой ґамбы, тад я вам принюс своє серце. Дакотры то спохопили і му пак з вдячности предпокладали шолтысій столец в іх валалі. Та він на тото, же сходил барз вельо сьвіта а іщы все мусит, та же не ма коли... Я нич од вас не хцу, лем будте Русинами про себе і про сьвіт.

Дост фиґлів! Лем же професор Пью ся заправды медже нами зъявил як даякє чудне створіня і гнет написал *Ґраматыку русиньского языка* (Мюнхен 2009). А кєд просты люде зо села за годину почуют, як чловек на лавочці під липом одповідат на телефоны раз по анґлицкы, раз по фіньскы а пак такой по рускы, гнет знюхают, же мают до чыніня з нехоц-яком людском зъявом. А потім ку нам пришол обытий чловік і гварит професорови Пью, ци бы ся міг хоц-хто навчіти бесідувати многыма языками і як то треба поступувати при такій науці.

Чом вас то, пане, інтересує, зьвідує ся професор?

Зато, же хочу знати, ци так Бог дає або чловек так докаже, кєд барз хоче.

Вы сте собі акуратні сами одповіли, але я вам тото приближу. Добрі є мати талант од Бога, але дисципліну од себе самого, жебы сте вытримали при науці, чым тренуєте памят і волю. При подібных языках є найтяжше вчыти ся тот перший а при овладнутю дальшых помыгат вам іх подібніст. Найзручнійше ся чуджий язык вчыти, кєд жыєте хоц лем даякій час медже людми, котры ним бесідують. Ефектывнійша є наука на основі жывой комунікациі, як з книжок. Та кєд уж є то вчыня з книг, так чытати чуджий текст треба наголос, жебы тот што ся вчыт чул сам себе, што повідат і як ся высловлює, потім собі ай легше запамятат слова, речыня.

Професор Штефан Пью од маленька жыл жытьом дітины дипльоматы. Його родичы враз зо своіма дітми перебыли в дипльоматичных місиях коло двох десяток держав. Кєд ся народил він, родина находила ся в Колюмбіі. Мимо того, же дома комунікували ся по анґлицкы, на каждым кроці ся стрічал з ішпаньскым языком, бо персонель амбасады быв з домашніх люди. Дітьом дипльоматів є нелегко глядати власну тотожніст в чуджых сьвітах. Так ся стало, же перший чуджий язык, котрий ся на Штефана наліпил, был ішпаньскій. Родичів нашліdувал в іх повинностях скоро по цілій Латиньскій Америці. З Колюмбіі родина перешла по часі до Домініканы, неодолга за тым до Венезуелі і Параґваю, пак до Еквадору і так дале. Хоц ходив там до анґльоязычных шкіл, ішпанькій язык тыж не елімінувал. Многы, якы знают о заінтересуваню професора Пью русиньскым языком, вывідують ся, котре з його родичів має русиньскыє походжыня. Довідують ся, же ани єдно. Мати подля народности є Німкыньом а отец Американ. З американцкого континенту родина за повинностями дипльоматів перешла на час до Европы, де – конкретні в Німеччыні – кінчыл Штефан початковы клясы основной школы – німецкоязычной. По правді, было то ай желаня матери і одтовды німецкій язык ся стал його сердечным языком, хоц дома в родині ся бесідувало все по анґлицкы. Професор Пью ся признає, же кєд гнеска одвиджує Німеччыну,

та все ся чує ту гейбы дома. Шкода лем, же з ровесниками – єдноклясниками не ма ниякых контактів, бо одходил одтамале як десятьолітній і о дітвачых знаємостях встигло ся взаімні позабывати. До німецкой школы ходил іщы потім як ученик сердньой школы в Фінляндиі, але то уж был дальший акапіт жытьовой істориі.

Кєд так гвариш, же любиш Німеччыну, та ся ти не здаст, же Німці – то люде холоднуваты, з малом міром приятельства про славяньску натуру а не лем про нас?

Русины так, як ай другы Славяне, мают велику душу, лем собі тоту прикмету мало усьвідомлюют. Можливе даколи тота великість ся веце проявлят ку чуджым, як ку своім. Інакше, каждий нарід має приємны і неприємны сторінкы тотожности і істориі. Мимо Славян знают ся так з чловеком сприятелити лем Таліяне.

Західній тып чловека ани мі ся не любит, констатує американцкій професор.

А Німці? Велику вынимку спомедже них творят Баварці. Все сут барже приятельскы як Німці з другых реґіонів, зато ту, во Мюнхені найчастійше выдаю свої книжны роботы.

А потім сме бесідували о тым, што было іщы перед науковом дорогом, о студиях, о поступі на драбинці языкознавчой наукы. Зачало ся то на Університеті в Дюґ, де кінчыл штирі рокы студій руского языка. Нашлідувал Університет в Єль (штат Конектікат), де дістал маґістерскє званя. Жытьова доля підшепла Штефанови Пью, жебы остати вчіти на выжшій школі. Як так, та треба написати докторску дисертацию, што тырват пят років а оборонил ю на Університеті в Пілнічній Кароліні. Дисертацийна праця мала наголовок *Аналіза языка творчости Мелетия Смотрицкого.* По успішній обороні зачал працувати на своім матірнім університеті в Дюґ, де такой за пятнадцет років выкладал не лем сучасний рускій язык і історию руского языка, але і фіньскій і польскій языкы. А пак пришла Европа і Шкоция. Ту, на Університі Сент Ендрію, пробыл тринадцет років а окрем споминаных трьох якзыків выкладал ай україньскый. Аж в 2008 році ся вернул до Зъєднаных Штатів. Ту в сучасности вчыт в штаті Огайо на функциі ведучого катедры чуджых языків в Університеті Райт Стейт (місто Дейтон).

Але ай так не даст мі... Што тото вшытко має вспільний корін з русиньскым языком, котрий был кодіфікуваний лем в 1995 році? Же за тым вшыткым може споминана докторска дисертация о языку творчости Мелетия Смотрицкого. Чом же? Але можливе, же на самым початку його східньославяньской анабазы был поматуровий выізд з Фінляндиі до социялістычного Ленінґраду і совітской століці Москвы. Товды ся молодий Пью надумал, же не піде студиювати археолоґію як ся первинні был надіял, але... же то буде – рускій язык. Но, што повісти? Пути молодости сут невырахувателны. Крок на схід был зачатком ціложытьового заінтересуваня славяньском філолоґійом. А што ся тычыт моноґрафіі о Смотрицкым. Язык його книжок є барз необычайний. Смотрицкого собі присвоюют ай Українці ай Білорусы, але в справдішности то не є ани єден з тых обыдвох языків. Смотрицкого язык є супернационалный. Тот діятель не писал розмовным языком, жебы го мож было подля того ідентифікувати як реч конкретну, народну. Смотрицкого язык є высокостильовий з многыма полонізмами. По закінчыню дисертациі ня закортіло іщы глубше познати язык україньскій. Пришла так робота над історичном ґраматыком східньославяньскых языків. В ній єм по першыраз ввьюл приклады ай з русиньского языка як окремого.

О русиньскым языку професор Пью бесідує з великым заінтересуваньом. Што ся товды подочытувал о нашым языку, так го уяло, же все дальше хотіл о ним веце знати. Приходил му барз архаічным, заінтересувало го одкрывати верствы словных наносів. Як в археолоґіі – найти правду в найспіднійшым коріню. Медже тым в листопаді 2006. ся на америцкым конґресі славістів стрітил з наймаєстатнійшом персоном америцкого русинства академіком і істориком Павлом Робертом Маґочі.

То вы, пане професоре Пью, написали україньску історичну ґраматыку?

Пью притакнув.

А што гварите о языку русиньскым?

То мі буде ясне аж по досконалійшій аналізі.

І стало ся. Народила ся ґраматыка сучасного русиньского языка. В творчій працовни майстра языків (ци языковой археолоґіі?) Штефана Пью.

Нарід, котрий конституує свої народны фундаменты, якым сут в сучасности ай Русины, не може собі желати ліпшого інформатора і пропаґатора во сьвіті. Ку Русинам тримле в своій мысли велику сердечність і благопожеланя. Зато, же Русины сут немногочиселнным етносом і не мают ниякой помочы од сильнійшого брата, ани матеріальной, ани мериторичной. Ай напрек тому, нечисленна русиньска інтеліґенция пне ся свойом каждоденном просьвітительском роботом медже простом людністю ку возносительній духовности. Шкода лем, же на тій нелегкій дорозі национального пробуджаня Русинів вказали ся обыдві церкви, ґрекокатолицка ай православна, як недостойны институциі на тото, жебы двигали Русинам головы догоры і заміст того іх словакізуют. Ай о такых ділах буде історія памятала, ай мена такых люди выкарбує златыма буквами во своім пантеоні. Люди, як Штефан Пью, америцкій професор, родак з Вашынґтону, сьвітоход, а при тым так сердечні наш, русиньскый. Тото невыповідательне, што так болит і гріє довьєдна, є приятельском ласком і не треба быти

ани пряшівскым бискупом, жебы-с ю міг дати, не єднотливцьови, але цілому народови.

Благословте ся великы серця і мысли!

Русины моі, не зневажуйте надію, яку до вас вкладують добромысельны духы сьвіта і вкажте ім, же собі заслужыте быти людми з великым „Л“. І не кланяйте ся нашым душогубцім, хоц бы ходили в ризах.

Професор Пью наказує, же головну надію Русинам треба видіти в молодежы, што значыт дбати о шкільництво, о молодежны орґанізациі, о популярну музыку і дальшы художественны формы, в якых бы собі молодий чловек міг найти своє духовне пристановиско і дістал так можніст споювати народне з красным і навспак.

А яка є днес молодеж в порівнаню з том з ґенерациі професора?

Выходит так, же кажда ґенерація мусит быти інакша. Спочыват в тым єдна з рыс розвойового процесу людства, бо новы ґенерациі приносят новы мысли, хоц все то не мусит быти проґрес в порівнаню з предшетственниками. Але будме конкретнійшы... Все были і сут, і будут люде як добры, так ай планны. Доба технологій змінила жытя аж до неувірування. В актуальным центрі жытя теперішньой молодежы сут ґадачкы (коміркы), інтернет, компютер, та не видно в них боязни з неслободы, яку тоты медиі на молодеж нансят. Є ту з єдного боку чутя, же маш цілий сьвіт в своій руці, але тота реальніст є віртуальна, нерукотворна, мало ідентычна з матеріальном дійствітельністю. Нам, в середніх роках людьом, колиси замолоду гварили, бы сме тілко не смотріли на тот телевізор. Тым днешнім бы скоро чловек ай допоручувал, але на місце компютера. (Сьміеме ся, але я лем покус, бо-м так худобні вырастал, же дома ани телевізора не было.) Та професор зоптимістичніє, кєд інформує, же медже його американцкыма і європскыма студентами є вельо такых, што в чести тримлют книжку, любят чытати. Днешні молоды хотят вшытко якнайскорше мати. Але де є бій волі і хотіня з полеготом, де є выслідок того бою, што обогатит? Хочеме через техніку, посредництвом неособового принципу, через електриком поганяны медиі пересьвідчувати духовніст чловечу о єй неперевершености. А што кєд раз Господ Бог выпне електрику?

Не перескакуйме понад душевніст і людяніст.

А іщы сме зашли до того, ци любят молоды Европейці і Американе студиювати славістыку. А довідуєме ся, же вельо молодежы ся ньом не інтересує. Чом? Є мало такых, што знают рускы ци інчославяньскы реалії жытя, істориі, землепису. Через мосток познаня реалій ся наше познаня приближат наслідні ку языкови. Спочатку є то лем цікавіст, але творча мысель ю в ході стидиюваня перераблят на тырваючий інтерес. (...)

Дальше іде бесіда о творчых плянах, а я на хвильку одбочую і прошу ся свого америцкого гостя, што по собі хоче охабити. Струмліня речы ся наглі на должше перервало, зьвіданий мыслит, бо вопрос міморядно поважний.

Што бы ту по собі чловекови охабити про люди і про Господа, жебы я і вшыткы знали, же-м жыл недаремно? І повідат так, же абы дал передовшыткым своім студентім тото, што бы ім помогло в жытю. Жертвовні мудро! Тото, што обявні представлю, абы іх наприклад вело ку інтересови о чуджы культуры і языкы. І роблю вшытко про тото, жебы моі роботы – книжкы были помічны про людскє познаня, жебы были чытаны і желам собі барз, жебы тоты люде, што з нима роблю, што ся мі приходит з нима стрічати, жебы о мі на все добрі думали. То значыт, же людьом треба добріст чынити і лем так мож хотіти і од другых чекати подібного чогоси.

Требало ся нам розходити, але од такых люди, як тот ту, професор Штефан Пью, не хоче ся ти одходжати. Він мусит іти до шырочавого сьвіта, бо сьвіт, як видно, є його, але упевнят нас, же на літо зас ся верне під Бескід к Руснакім. Тот чловек ниґда дуже часу не мал про себе, на своі залюбліня, але на стрічанкы з нами, русиньском людностьом все ся мусит вільна хвилька найти. Гварит, же колиси во Фінляндиі ходил до Сібелійовой Академії вчыти ся грати на клясычній ґітарі. Боже, ай концертувал, але ніт часу про музыку, языкы му кладут калап на голову а чловек є радий, же медже нима і наш.

Дальше ся пан Пью признає, же на пробу го дост часто вызыват поезия, є автором двох іщы невыданых романів. А тоту пасаж о своіх інтересах закінчує тым, же любит веце чытати, як писати, але чытати не власны книжкы. Скромностні мудро!

Люде того набесідують не мало ай о вірі... Каждий глядат тото, чого має мало. Віра є понятьом людской екзистенциі, та є льоґічне, же грає важну ролю в нашым жытю. Што ся тыкат набожной віры, професор Пью є чловеком высокой толеранциі ку іновірникім. Повідат, же сам себе заряджує в тым вопросі дакде до середины меджі лаіками і професиональном посполитостьом. Він не є выбераным поклонником культу, та кєд гвойде до храму, все го штоси чутьово уйме непознаном силом. Тото ся му і стало, як был в Єрусалимі: вхопит тя неідентифікувательна сила а ты ся в ній розплываш, як мала шыфка в безконечным океані. Вірувати треба, бо то помагат жыти, але быти фанатыком – то уж потім є безвірство.

Жывотном віром про Русинів має быти то, абы увірували сами собі. Вірити означат будучніст, не вірити – смерт і забытя.

Был раз єден професор Пью із Америкы...

Заправды, як в приповідці, та, хвала Богу, тото є жыва правда, што сте праві дочытали. **Так, до літа, пане Штефане!** ●

То не так, Панове!

В часописі „Ватра" (по кус і в „Нашым Слові") розгулял ся наступний час оплюваня Стоваришыня Лемків, при чым найвекше щестя в тых *змаганнях* мам я, редактор „Бесіды", являм ся обьєктом „заінтересуваня" такой реґулярні. Не звертам на тото векшой увагы, а передовшыткым не зберам ся одповідати наступным і наступным авторам „панеґіриків".

Не можу натоміст не реаґувати, коли ходит о вывертаня правд з нашой істориі, культуры, поневераня корыфеів нашого минулого.

Того рока обходиме округлы річниці народжыня і смерти нашого Учытеля – Івана Русенкы. Виділо бы ся, же векшом ци меньшом міром почтити бы мали Його Памят вшыткы Лемкы, без взгляду на так званы орієнтациі (кєд потрафили – о чым потім – так ся поводити самы істинны Украінці). Тымчасом – што ся діє?! Не бесідуючы уж о якым небуд святкуваню Русенковых річниц (то уж труднодармо – *силена молитва до неба не іде)*, в передювілейным році являют ся, так в „Ватрі" (Нр 3/2009) як і в „Нашым Слові" /Лемківска Сторінка/ Нр 17/2009 дурнуваты дописы, в якых серед інчого шкалює ся Русенку. І ту, і там – авторства Федора Кузяка (оба дописи під інчыма наголовками – *Купив тай прочитав* і *Витай, Редакціє „Нашого слова"*, але зміст іх подібний, деякы фразы дослівні ся повтаряют). Йому, Федорови Кузякови тіж бы одповідати, та зачну од інчого аспекту справы. Не авторского, а редакцийного – „Нашо-словного".

(...) (В)ыслав єм до вашой редакциі аж віснадцет дописів – рече федір Кузяк –, *но ани єден не быв поміщений в „Нашім слові". (...) А тепер спонукало мя написати, бо набыв єм дві лвмківскы книжкы. Єдна то Адама Барны з Лігниці, друга Петра Трохановского з Криниці (він называт Крениця).*

То знаменне: віс(н)емн/адцет дописів знаменитого Федора Кузяка не змягчыло серця редакциі „НС", аж тот сіл на шпальты гейбы бальсам.

А што в ним рушат Федор Кузяк? Ано вшытко – як то гварят – што на дерева не втіче, хоц пернате, перхаюче ачий бы в його дописі нашол. Вшак-вшелеяко не буду ся до вшыткого односил (буду твердий як скала, як Петро). Займу ся передовшыткым „рушеным" Русенком, бо тото мя найбарже болит.

(...) *То власно Лемко-Союз звербував Івана Русенка, жеби в своій творчости шкалював украінців...* („НС"), (...) *Івана Русенка, котрого Лемко-Союз купив за дуляри. Він то в своїх творах безчестив и оплював вшытко, што україньскє...* („В"). — пером знавці-аналітыка стверджат Кузяк.

Не буду ся стопорчыл, же Русенко не „приложыл" Украінцям. Але діяло ся тото передовшыткым товды, коли о Лемко-Союзі іщы ани пташкы не чвіркали. Знати бо Вам, п. Федоре, же іщы за бабусі Австриі, в тыжденнику „Лемко" зачал публикувати Іван Русенко. І товды то, до спілкы з вельома авторами, цугликал ся з редакторами украінского „Підгірского Дзвона". Іхали по собі без решпекту. Взаімно. (На марґінесі позволю сой зауважыти, припомнути, же проблемови – назвийме – уж выразно лемківско-украіньскому пише ся акуратні 100 років. То значыт – штоси в ТЫМ є!). Не замолчати мі попри тым, же Русенко – кєд уж о ним бесіда – повьюз ся не раз не лем по Украінцях (з чого Украінцями были лем єдиниці – інспіраторе), бо докладал часто і Полякам. І то міцно. Але того Кузяк & Спілка (ци одворотні) нияк зауважыти не годни.

Так, ци інакше, Пане Федоре, Русенків творчий цвіт не заквитнул діяньом Лемко-Союза, до того – як гварите – *за дуляри* (ой, тот мотыв то вам штимує!). А кєд бесідувати уж о меджевоєнным періоді творчости Русенкы, коли то покликано америцкій Лемко-Союз, наш Учытель перестал ся забавляти полеміком, публицистычно-вершыкуваныма перепыханками. Не пішол тіж, хоц міг, за Вельку Воду, як Гунянка, як вельо інчых, перешлідуваных Польщом. Ту шыкануваний, Ту остал. І Ту, і товды написал своі найкрасшы творы, м.ін. чудовий *Вертеп в Карпатах*, котрий пак перешол сельскыма сценами Лемковины, а коли Лемковины нам бракло, представляний был на землях выгнаня; в інсценізациі орґанізуваній через бортнян ролю Русенкового Амроза грал... Теодор

Кузяк – як довідуєме ся зо старых, сперед пятдесятьох з гором років выдань, акуратні... Лемко-Союза (до котрого нич не мам, такій был час).

Русенко подля Федора Кузяка *(п)ід небеса выхваляв Совітский Союз и батька Сталіня* („НС"), (...) *під небеса выхвалав Совєцкий Союз и тов. Сталіня* („Ватра").

Знам творчіст Русенкы досконало (правда, коли ходит о саме писане слово, не є она барз обшырна), єм в посіданю аж і його рукописів, але не стрітил єм ани єдного твору, в котрым бы выхвалял Совітскій Союз і Сталіна. Оборотні – находиме в його вершах, писаных уж там, в Совітскым Союзі, під самым носом волка, єден велькій смуток, забарвлений часто іронійом, сарказмом, як хоцбы в вершы *Рік 1945*:

Всьо пропало, моі-сте-вы,
Не будеме там вертати,
Ту мусиме, в Уересер
Віку свого дожывати.
(...)
Хоц не вшытко нам пасує –
Вшеляко нам жыти дают.

Кузякови взрити бы ся красше в україньску літературу. Хоц Сталін вымордувал (так мож повісти – бо заморил голодом) мало не четверту част україньского народу, выдатны сучасны поеты того же народу величали го, заправды під небеса. Кукнути бы Кузякови бодай до творчости Павла Тичины, до його збіркы *Партія веде* (1934). Приводжу ту акуратні П. Тичину, не лем зато, што уважаний він є за творцю сучасной україньской поезиі, што *як поет-новатор (...) збагатив лексику, ритміку, музично-зображувальні можливості українського вірша* (подібну ролю приписує ся Антоничови), але тіж про таку цікавостку, што Тичина вродил ся (за старым стильом) тіж 15 січня, як Русенко, лем о рік пізнійше.

Хоц пополнил Тичина (та вельо інчых) тото, чого гнеска не даст ся акцептувати, не даст ся тіж вышмарити го з україньской літературы. Як не даст ся вышмарити з польской літаратуры Юліяна Тувіма, поеты жыдівского роду, хоц был захоплений комунізмом. Не даст ся вышмарити, і не лем про його прекрасны лірикы *Kwiaty polskie*.

Русенко в порівнаню з такыма тузами не пополнил подібного гріха. Хоц нашол ся в далеко незавіднійшій ситуациі (а може і зато), остал до кінце собом.

І ту приходиме ґу тому, найбарже невральґічному місцю, ґу остатньому акапітови (в дописі з „Нашого Слова"), де Федор (в „Ватрі" – Федір) Кузяк „одкрыват":

Іавн Русенко, коли поїхав на Україну, то цілковито змінив погляды (...).

Пане Федоре, на якій основі Вы так сконштатували? Я бо мам адде пред собом сьвідчыня Україньця без недомовлінь. Є то короткій, але прекрасний спомин під наголовком *Іван Русенко живе в моїй памя'ті*. Писаний є 4 липця 2001 рока в Тернополю, а підписаний: *Іван Романович Пугач, 70-літній пенсіонер, колишній директор Королівської середньої школи*. Як знаме, Русенко акуратні вчыл в тій школі. Є то тым способом сьвідчыня – як гварят – з першой рукы, а автентычніст потверджат іщы факт, же до тексту залучено і знимку п. Івана Романовича Пугача. А што в тым спомині ся містит? А м.ін. тото, же Русенко не дозволил пану директорови вписати в своіх персоналіях національніст україньску. Подумате може – подал руску (а іщы през два „с"). Ніт, Русенко єднозначно і в красных словах окріслил ся Лемком! Рад бы-м зацитувати Його слова. І зацитую. Але не ту і тепер, бо пред нами є выданя Русенковой книгы – альбому. І з такым смачком не буду выходил „пред компанію", адже товды стратила бы ся ціла сьвіжіст выданя. Діждийте товды дакус, потерпте зо два-три місяці, а прочытате. Зрештом, в публикуваным не раз уж Русенковым творі, в вершы *Боднаровяне* (писаным тіж уж на Україні), можеме прочытати: *(...) Кєд єм родил ся Руснаком, // Не перейду в інчу нáцию.*

Русенко шанувал Чловека, Русенко чтил Діти. В найсмутнійшым періоді свого жыття, посеред безграничной тугы за Лемковином потрафил ся вознести понад слезы і вчыл україньскы Діти (адже што они винны; Ісус Христос повіл: *будте як діти*). Вчыл чесно, оддано, так як повинен поступити не лем Учытель, але і учытель. І зато „аж і Українец" з чыстым серцьом годен повісти: *Іван Русенко живе в моїй памя'ті*!

Не годен того выречы Лемко, подля україньского, в тым і Кузякового правопису – лемко. З малой буквы. Але не зато (адже правопис є правописом, ніт го як за тото лінчувати). Лемко (лемко), котрий – жебы переконати (кого?) раз іщы, і раз іщы, якій то він *свідомий* – плюват, блюват до свого гнізда. Народна мудріст повідат о такым: *марний то птах...*

З другой страны – ци Лемковина то іщы такых гніздо? Ци тепле повитя гнізда, мягкы перечка не обернули ся давно на колячу тернину? Ци вартают іщы Русенковых слів:

Я родил ся твоім сыном –
доля моя бідна,
Та люблю тя, Лемковино,
моя мати рідна!

– кєд і в Святым Писми повіджене – *пацятам не мече ся перел*?!

Товды зач моє писаня? Ци вартало завертати сой голову? Треба было! Адже то мій, то НАШ РУСЕНКО!

Петро Трохановскій

Тогорічне перше засіданя Сьвітовой Рады Русинів

Прага, 27 – 28. лютого 2010. В Домі Народных Меншын одбыло ся тогорічне (а по остатнім Конґресі – третє) засіданя Сьвітовой Рады Русинів за участи вшыткых десятьох членів Рады.

В рамкох дополніня орґанізацийной структуры СРР была покликана Ревізийна Рада СРР, членами якой стали ся: Іван Петрецкій (Румунія), Мійо Шайтош і Михал Поланко (Чехы), як єй члены.

Головныма темами дводенного засіданя были такы актуальности русиньского народного жытя, як спис населіня в роках 2011 і 2012 в окремых державах з русиньскым меншиновым населіньом, орґанізация Дни Русинів в Европі ай у ЗСА і Канаді та пересмотрена была ай русиньска дипльоматычна кореспонденция, головні писемне осповліня Радом владных орґанів Польщы і Украіны.

Найбарже ятрячым проблемом в процесі списуваня населіня є неакцептуваня владом Украіны Русинів як окремой народной меншыны. Зато СРР ся звернула писмом до украінскых владных орґанів з жаданьом о узнаня Русинів за автохтонну народну меншыну, в згоді з медженародныма стандартами. Русиньска сьвітова політычна репрезентация дальше од Украіны жадат, абы Карпатскы Русины на Украіні были влучены до списку народных меншын в зрахувавчых листинах, бо лем так русиньскы люде на Украіні можут на другій рік при списі населіня выявити власну ідентычніст, так як в інчыхых краях цивілізуваной Европы. (...)

Зато, же з Украіны пришла незадоваляюча одповід, а канцелярия предсідателя Рады Міністрів Польщы жаданя СРР о проголошыня Акциі Вісла за незаконну, передала тото жаданя польскому міністерству загранича, том было на засіданю СРР в Празі догварене, же влады обыдвох републик будут про нерозвязаня даного вопросу іщы раз осповлены в смыслі позитывного рішыня як про Русинів Підкарпатской Руси, так і про польскых Русинів – Лемків. (...)

Ку проблематыці зрахуваня населіня (...) СРР прияла дальшы установліня, з якыма вас інформуєме пониже. В приправі зрахуваня обывательства ся жадат потреба осповліня старостів сел і бурмістрів міст, абы ку зрахувавчім комісарям причленили ай русиньскых активістів для контакту з русиньскым населіньом. Што ся тычыт зрахуваня люди на Підкарпатскій Руси (Украіні), треба осповити Европску Унію, абы медже приявныма обсерваторами при зрахуваню были ай русиньскы обсерваторе. Сьвітова Рада Русинів осповит актуальны краі, абы іх статистичны уряды установили в зрахувавчых листинах ай колонкы на русиньску народніст і на русиньскій материньскій язык. Кажда крайова орґанізация має за заданя выпрацувати плян осповліня власного русиньского обывательства перед списуваньом. Словацка Русиньска Оброда на пражскым засіданю СРР выголосила, же в ділі формы списовых листин на зрахуваня населіня не жадат русиньской языковой мутациі тыхто листин, але лем обычайну – словацкофонну, яка бы словацкых Русинів не приводила ку збыточным недорозумліням і дезорієнтациям.

В сучасности сме сьвідками выникніня новой русиньской культурно-посполитой традициі а то зроджыня свята Дня Русинів, якій ся буде одбывал во вшыткых краях з русиньскым етніком. На засіданю СРР в Празі з той причыны делеґаты зо вшыткых держав предложыли плян орґанізацийного забезпечыня того то народного праздника.

З окремых пропозицій нащлідні выплыват, же свята Дня

Ведучий СРР – Д. Папуга, М. Лявинец і наш А. Копча, котрий спред обьєктыву до спільной репрезентацийной знимкы все втече. ⇨

Русинів в подаєдных державах одбудут в термінах: Ден Русинів в Сербії ся уж святкувал 17. січня, в Хорвациі буде 25. мая, на Словациі – 4. червця, в Уграх – 6. червця, у Румуніі – 4. вересня, а в Чехах, на Украіні, в Польщи та в США ай Канаді терміны свят іщы не сут установлены, але ку іх забезпечыню народны русиньскы орґанізациі актывні дужат.

З дальшых пунктів програму засіданя СРР треба привести рішыня СРР, же часопис „Русин" (выдаваный Здружыньом Русин і Народны Новинкы – А. Зозуляк) буде і надальше браний як часопис вшыткых Русинів сьвіта, здруженых у Сьвітовім Конґресі Русинів і зато окремы краі до редакциі „Русина" сут повинны посылати матеріалы з тематыком свого народного жытя.

Проіднане было писмо П. Р. Маґочія, чесного предсідателя Сьвітового Конґресу Русинів, котрый ся звернув до СРР з пожаданьом высвітліня прав і повинности чесного предсідателя СКР. Одповід была установлена в тым смыслі, же чесний предсідатель при засіданях орґанів має лем дорадчий голос а кед одвиджат край з русиньскым етносом з заміром політычного діяня, є повинований тото діяня абсолвувати за участи на ним ведучого домашньой русиньской орґанізациі.

Підношена была і ситуация з архівом сьвітовых центральных русиньскых орґанів, бо бывшый секретар СРР дотепер (уж веце, як три рокы) не „встиг" передати споминаный архів до рук СРР.

Другє тогорічне засіданя Сьвітовой Рады Русинів одбуде ся в місті Креница (Польща) в дньох 22. – 23. мая за одбываня ся Бієнале Лемківской/Русиньской Культуры у тым же місті.

-ШС- **InfoРУСИН, Нр 5/2010**

Найважнійша зброя, яка нам помічна в борбі за наше бытя – то наша лемківска бесіда. **(Іван Русенко)**

Дорогы Краяне,

з Лемковины, зо земель выгнаня і зза Велькой Воды

звертаме ся до Вас о фінансову поміч
на ювілейне выданя книгы – альбому

Івана Русенкы.

В книзі – альбомі найдут ся Його творы –
вершы, рысунки, сценічний образ *Вертеп в Карпатах*
а тіж знимкы і архівальны документы.
Каждий, хто доложыт свою цеголку до выданя,
буде вписаний до книгы і отримат
підписаний одредакцийні екземпляр выданя.

Книга нашого Учытеля повинна ся найти на Твоім столі, Руснаку – Лемку!

Пінязі мож слати на конто: PEKAO SA o/Legnica
03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 з дописком: Rusenko

ҐЗ Стоваришыня Лемків і Выдавництво „Бесіда"

Увага – вшыткы абсольвенты старой і новой матуры

Того рока зас буде набір на єдину таку в світі
філолоґію
НАШУ ФІЛОЛОҐІЮ
Росийску філолоґію з лемківско-русиньскым языком
Студиі І ступени
На Педаґоґічным Університеті в Кракові

То сут тоты студиі, котры сте повинны выбрати
- Інтересуючий програм занять
- Додатковы культурознавчы, журналістычны і транслятолоґічны варштаты
- Што рока выізд за границю в реґіоны, де мешкают Русины
- Праві 100% шансы, же буде ся принятым
- Неповторне студенстке середовиско в Кракові

Для абсольвентів ґварантувана робота в просторі школьництва, культуры або журналістыкы

Вшыткы ближшы інформациі на стороні Педаґоґічного Университету в Кракові або безпосередньо під маіл-овым адресом: duc.olena@wp.pl

Ждеме Вас, приходте, вкажме, же потрібна нам наша філолоґія

ЛУКА СУК

Чмель. Ту останеме на долгы рокы

(продолжыня – 8)

По занятю порожньо стоячых будинків і стайньо-стоділ люде зачали ся озерати за кавальчыком землі. Лемко без землі, ліса, тратил жытьодайны силы як Геркулес одорваний од ґрунту. Іщы лем пару місяци тому, дома, были в посіданю власных ґрунтів, лісів, а ту стоят на чуджым праві голы і босы, хоц землі доокола Майонтку была кількіст велика. Та жаден з ґаздів не одважыл ся перший выйти на несвоє поле і зачати орати.

Єдного дня коло полудня зышли ся при студни і прібували спільні підняти децизию – постанову што до дальшого діяня, жебы ся непотрібні не наразити на новы клопоты. Вшыткы были згідны – же треба орати і сіяти, жебы якоси прежыти, бо на заробок неє де іти; лем ци вільно, де вільно і кілко вільно. Замешкали сме тымчасово в вышабруваных понімецкых будинчысках без двери, вікєн – шыб, без пеців, без ріжного нарядя (оно остало дома), потрібного до нормального жытя.

— Може вернут нас назад — одозвал ся нетерпячий, кус часами порывчий нонашко Орест.

— Было бы барз добрі, жебы так ся стало — рюк Митро з Болцарок.

Пізнійше уж николи не ставал він при студни до бесіды. Рідко выходил з хыжы, найчастійше сідил при пецу і докладал дровна до огня, часто полігувал на своій постели. Ішол лем до конкретной роботы: орати, сіяти, косити. Односил єм вражыня, же чогоси ся внимат, боіт і никому не вірит. Неправне выгнаня зродило стан непевности і одтисло тырвалы шліды на особовости. Вшыткы меджесусідскы і урядовы справы старала ся залтвяти його жена Марина, друга Болцаривянка, яка зачала толкувати Святе Писмо і по даякых роках, не без помочы аґітаторів, одступила од православного віроісповіданя.

— Ту вшытко не такє, будиниско велич, вшытко в ним высинь і шыр, а при тым не наше, чуде — додає Йоганія.

— Бог нас скаре — потягла Анна — за то, же чыісе заняли сме... а наше остало, певно уж на все... І плаче.

— Літо внеткы мине, зима приде, треба ся якоси забезпечыти — повіл з великым старунком в голосі мій наньо Владимір. — Мам шестеро діти, такой 90-літню маму і єм сам, бо жену поховал єм в січни пред нашым нещесным выгнаньом. Вы тіж мате діти і... — ту затих на хвилю. — Не можеме так чекати і нич не робити. Зберме ся і ходме до ґміны, жебы нам повіли што вільно нам робити.

Вшыткы личны потвердили свою згоду та затихом, застараны розходили ся з одчутьом якысой непевности. Хтоси іщы ся озвал, же Митро Орестів, Семан Мадзелян і Митро Вожняк пішли ся розозрити за лісовом роботом, котрой глядали уж в Шронові.

Анна, моя сестра, на чужыні все была скора до плачу. Мала што оплакувати. Найстарша сосеред нас, знала сой выобразити велькіст дознаваных наштоден тяжкых скутків выгнанчой траґедиі, уж шораз яснійше розуміла значыня повтаряного часто повіджыня „дома остало вшытко", бо добрі знала з чого остала обдерта, окрадена. Не могла ся погодити з тым надміром тягару, якій жытя на ню накладат.

Коли выросла з дітинства, гвошла в двадцеты рокы, нашла в собі велику, непогамувану веселіст і радіст жытя, котром обдаровувала не лем свою численну фамелию, але і свої товаришкы – Йоганію Галябурдову, Настю Репелу, Анну Коцурову, Ольку Гальковичку – Писарьову, Улиянну Вронікову. Літали до себе, бо было близко. Йоганія цілком по сусідскы, на Нестерівці, Вронікова на сусідуючій Воленщаківці, Настя лем през ріку, камінці і горі берегом – на Грегорівці і... Тримали ся все разом, все усьміхнены радісны, веселы, мали все штоси до ґаданя єдна наперед другу, ґівґали до себе як гускы. Безжурны і все задоволены, дрібны прикрости заміняли на радости, а і тяжка, выдолжена робота давала дуже задоволіня. Натуральным было і тото, же єдна наперед другу хтіла гарще выглядати, а коли уж приходила неділя, наберало тото діяня іщы векшой силы. Ішли в рух руркы до нагріваня волосів, жебы ся фалі або кучеры поробили, бодай лем на тот час до церкви. В ужыток ішол прас і оген, жебы го добрі нагріти, бо в моді были плісуванкы, в котрых треба было запрасувати рівніцько парудесят фалд; чым дрібнійшы, тым плісуванка узнавана была за гарщу. Ривалізация была міцна. А і запаску наперед того треба было кус інакше вышыти, станик накрохмалити, жебы был штывнійший, в катанці на канві вышытій шнурочкы з кытайками втягнути і мережками доокола карку і на рукавах обробити. Тото вшытко допасувати до ґорсета. Не мало тіж бракнути хоцкі єдной ретязочкы пацюрок, а кажда хтіла мати якнайгарщы – подвійны і потрійны.

Вышыванкы на катанках своім дівкам выконували найчастійше мамы, помагали теты і нонашкы, а коли ся підовчыли, робили сой самы, а же была то робота штрыфачна, вымагала

Анна Галябурда, Анна Вожняк і Сандра Куземчак

докладности, заберала дуже часу, такой нихто не брал ся за ню літом. Час ярньо-літушньо-осінній призначало ся на ґаздівскы роботы в поли. Нихто не мал товды часу на побічны роботы. Вшытко што было звязане з домашніма роботами преносило ся на „по роботах". Дакус по роботах было пізном осіню, коли наставали долгы вечеры. Жебы не трудити ся самому, люде сходили ся до єдного ґазды на вечыркы.

Анна хтіла мати найгарще вышытий ґорсет, такого в селі нихто не міг вышыти. В такій десень як ій ся подабал вышывали ґорсеты в Новівси і в Камяній. Полетіла до Новівси, по великым прошыню і повинуваню ся скроіли і вшыли ґорсет, але вышыти пацюрочками мусіла іти до Камяной. Літала там на крылах пару раз, бо все чогоси было за мало, треба было докупити і донести. Ґорсет вышол красетний, тішыла ся ним окропечні.

Памятала тіж о тым, же няньо дали до выдубіня ґуралям скоры з овец і в Ґрибові пошыли мамі і ій гарды кожушкы, на гафткы, з кышінками, гарді обшыты краями і вышыты в квіткы. Кєрпчыкы купили ій на ярмаку в Ґрибові. Волняны пінчохы по коліна з зазначеныма пасочками выплела сой сама. При строіню ся дуже часу занимало розчесуваня волосів і заплітаня кос. За каждым разом мусіло оно быти окропене слезами, хоцкі помагали ій мама і баба.

Неодперті і часто пхає ся ій на думку мысель, же ту, на чужыні вшытко стратило сенс і серце роздерат ій груди, стискат ю в горлі, а гіркы сызы самы течут по лицях в тихым молодечым болю, не дают ій спокою. Шторaз барже утверджат ся в преконаню, же вшытко спрягло ся против ній.

Прикликувала в памяти вшыткы здариня потверджаючы єй преконаня. Припомла сой о тым як пред войном ходило по лемківскых селах дуже „подорожніх" – жебраків. Просили о воду, ідло, часом дашто одіня і о преночуваня. Декотры были направду бідны, называли іх дзядами. Як ся з часом вказало, были медже нима переберанці, якы удавали дзядів. Як дахто дал ім не таку пожыву, то ся сварили плювали, вызывали і кляли, з бідом треба ся было од них оганяти, а ту ся двери не заперали, все хтоси ліз до хыжы. Ходили на „на предшпєґы" з хыжы до хыжы, обсервували люди, іх захованя, з кым провадят бесіды і о чым, што посідают, в чым і де преховуют. Были то платны наймиты або пребраны урядникы. Ходили розмаіты, з ріжныма цілями – замірами. Шторaз веце было такых, што рыхтували си злодійскы пляны: кого, як і з чого окрасти.

Памятала добрі Анна як окрали нас злодіє, ани невідомо о якым часі. Вынесли до потока з іздебкы дві скрині з одежом, вкрали новы кожушкы, святочны хусты баранковы, тебетівкы, кєрпці, мужскы штрайґєры і скірні. По першыраз дознала прикрого почутя кривды і несправедливости. Другій раз – як дотерла до ней з фронту, під сам конец войны, смутна відоміст о смерти улюбленого хлопця з родины Малиняків. Неодолга за тым, бо до рока, наступили выселіня на Схід, де выіхало дуже челяди і жытя набрало терпкого смаку. Ретяз болячых здаринь не кінчыл ся, наступували нияк несподіваны прежытя. На наш Новий Рік 1947 лишыла нас на все наша мама, переходячы в молодым віку до Небес, што уж дочыста прервало ниточку радости Аннииного жытя. Мушена была выполняти обовязкы мамы нам молодшым і помагати няньови во вшыткых роботах на ґаздівці. Тераз плач не лишал єй нияк. Іщы не пригоіли ся тяжкы єдны раны, а уж задаваны были другы, бо зловорожа рука зачала вымітати нас зо свого рідного гнізда. В червци того чорного, 1947-го рока завалило ся доцям єй щестя, завмерли вшыткы молодечы мриі – о великій щырій любови, о хыжы, яка мала быти выставлена для ней під Чершльом, на маминым вяні. Памятала, же уж нарыхтуване было дерево і дошкы на будову хыж для ней і для брата Митра. Пред самым выгнаньом няньо преказали в опіку (з віром же гнетка вернеме) знаємым Полякам з Кавер цілу свою маєтніст: тесаных шваль на пілторы хыжы, парунадцет кубиків дощок, машыну до молочыня, млинок – віяльник до чыщыня зерна, січкарню, а предовшыткым новопобудувану хыжу, но і засіяне і обсаджене поле.

...А тераз – по нецілым році як выгнали ю зо свого – стоіт ту, при студни на Чмелю і боіт ся скараня Божого. Зато, же гвошли сме до чуджой хыжы і же треба зачати орати несвоє поле...

(дале буде)

Спомин Димитрия Дутканича про Явожно

Димитрий Дутканич вродил ся в Бортнім 8 грудня 1910 року в родині Штефана і Мариі з дому Хомкович. Оженил ся в 1938. з Марийом (1 IV 1919-12 X 1961) з дому Докля з котром мал шестеро діти: Петра (вр. 1939), Штефку (вр. 1941), Штефана (вр. 1947), Андрия (вр. 1949), Олену (вр. 1951) і Михала (вр. 1953). Іх родина нашла ся в першым транспорті Бортнян вывезеных в часі Акциі "Вісла". Был то транспорт R-206 котрий 31 V 1947 року забрал 295 Лемків з Ясла і вывюз іх до Бранєва на пілночы Польщы. Дутканича одначе арештувано і 2 VI 1947 року увязнено в Явожнім. Коли 30 XII 1947 року вышол на свободу зьвідал ся за што сідил. На тото одповіджено йому: "Ty skurwysynie bądź zadowolony, że wracasz żywy. Zamknij gębę na zawsze!" По тым поіхал на пілніч де родину оселено в місцевости Бжоски/Brzoski в бранєвскым повіті. На Мазурах стратил жену. В 1962 року выіхал до Америкы. Гмер 27 XI 1983 і є похоронений в місцевости Шельтон/Shelton, Conn. а при ним спочали тіж прахы його жены, котры з Польщы спровадил сын Петро. Вічная ім памят! (Б.Г.)

✱

ДИМИТРИЙ ДУТКАНИЧ

Моє пережыванє в 47. роцї

До села пришли польскы воякы. Сідили цілий тыжден, не гварили никому ничого. В понедільок дали розказ шолтысови зогнати ціле село и дали розказ на другий ден вшыткым, як єден, ся вывозити до Дошниці. З Дошниці вывозили войсковы самоходы до Ясла. В Яслі треба было ся записати і мы, 16 родин, ся записали. Зараз ся ладували до ваґона, по дві и по три родины до єдного. Было барз тісно, але на то не было ниякого згляду.

Приіхали мы до стациі Суха, там нас чекали люде з такых сіл: Долге, Ожынна, Граб, и нас прилучыли до них, и так повезли дальше, аж до Осьвєнціма. Там нас запхали на бочницу, то было на саме Русаля, а там пришли нашы братя Славяне, мали список, зашли собі од першого ваґона і каждого кликали на хвильку. Попал и я до той групы, нас было покликано зо села сім осіб, але три особы ся спасли якысым чудом, а мы пішли на побитя. Казали ся розобрати до пояса догола и так брали по єдного, и перше запытаня было: – Tyś pracował z bandą U.P., ty skurwisynu. И зараз єден брал за голову и притис до стола, а двох збоку, єден з єдной стороны, другий з другой – и так, покаль ся кров не показала. А потім положыл акт оскаржыня на стіл і знов так: – Ty skurwisynie się nie przyznajesz, a tu na ciebie jest akt oskarżenia. Товды пустил голову и показал оскарыня и скричал: – Spierdalaj skurwisynie bandzioru. Товды юж было з чым одыйти. Як нас так погостили, то потім нам дали застрикы і загнали до певниці. В тій певници было полно людий, там было так горячо, што люде мліли. Як він хотіл нас там запхати, а люде не дали двері заперти, мусіл выпустити на пару минут. И так мы там в тій певници стояли до 11. годины. Потім пришли самоходы два и запакували нас на сідячы, єден другому сідал медже ногы, и так нас везли аж до Явожна, што мы нич не виділи, бо тоты самоходы мали высокы дошкы. Як мы доіхали під браму, то зараз по войсковому, по два и так на команду, до канцелярии. Там вшытко списали и вшытко забрали до депозиту, и там было привитаня таке саме як го Осьвєнцімі. Потім до лажні, выкупали и до бараку.

Першых пару дний было спокій, потім зачали протокул стігати. Перший и другий протокул был сьватий, а третій был горенький. Істи давали таке листя з червеных бураків и пару бандурок в кітлі, и кус тота вода была заколомучена муком, то такой зупы достал літру на обід, а на вечерю піл літры такой зупы, з кіньского зуба была змолота, так на грубо и засыпане на горячу воду. То хто был кус терпячий и почекал, то тот кіньский зуб ся намочыл и ся зробила густа старанка. Але не было такых, жебы чекали.

Спати треба было на голых дошках, а як зачали бити дошками, то поламали и ся спалило, а спати треба было так, што дошка єдна од другой была далеко, а битя то на каждім місци треба было ся сподівати. Пішол єс до „устемпу", а не ишло вас штыри або пят, то юж было з чым вертати. Пішол єс на роботу,

не ишол єс скоро з тыма ношами – юж бют. В ночы пришла контроль, хто ма брудны ногы – юж бют. Тот, што был на варті в бараку не замельдувал скоро який ма стан людий на бараку – юж бют.

На початку били ґумами, то было дост тяжке до пережытя, але потім змінили того шефа обозу а дали старшого капітана за шефа и він зліквідувал битя ґумами, то потім так били дошком, што не было на чім спати. Деси в листопаді нам дали сінникы, та то было юж аж за добрі, але то юж при самім кінци.

До роботы гнали в кождий ден. Робота была розмаіта, и цеглы обити, жебы была чыста до мура, и мур мурувати. Жебы нихто не втюк и жебы нихто не віділ што там ся робит. Мур был высокий 3 метры. По скінченю мура копали гору и рівнали поле, то была названа „промыслувка", там де ся вывозило глину. Потім мурували велику обору (стайню). До той стайні мали 4 козы и пару кроли. Том господарком занимали ся Німці, бо там было понад 4 тісячы Німци, а нас Лемків і Українців было перешло 3 тісячы.

По скінченю той стайні и той вшыткой роботы, зачали ся остатні сьлідства и так помалы приходило до звільніня. Робили фотографіі и барз били на остатнім протокулі, и кричали: – Przyznaj się skurwysynie, bandyto.

То так нашы братя Поляци ся пописали для невинного, бідного Русина, што жыл в тых бідных горах и кормил тых братів мясом, бо сам не міг істи мясо, бо треба было гроший и мусіл продати. А они зато заплатили тому народу так, же наостатку го выгнали як пса спід плота и вывезли в чужыну, и там ищы пересьлідували и арештували.

Я был арештуваний в 50. році. Нас арештувало Ормо, пятох хлопів і завезли на постерунок до Плоскіні. Там нас тримали до годины третьой пополудни, а потім нас двох пустил комендант, бо мы были старшы юж. А молоды мусіли помыти підлогы, сходы, вычыстили постерунок и навечер пришли домів. И нихто не знал за што и чого таке робили. Потім повіли же то было на пострах зроблене.

Долго іщы ходили попід вікна, зазерали ци бандзьоры дома. А як переіздил єден урядник коло хыжы а бабы собі радили по свому, то так кричал, жебы не бесідували по украінску. Юж бысьцє пшесталі раз по украіньску ґадаць. Пережывали сме хоц-якы новины, все штоси нове было чути: там забили, там втопили. А пожалувати ся не было кому.

I – 1984 (аднотация Богдана Горбаля, якій переслал редакциі материял)

МЕЛАНІЯ СОБИН

Лемковина

Дорогому Няньови
- в вічну памят

Карпаты – Бескіды,
Краю молодости,
Земльо моіх надій незбытых
Кілко там свободы
Было і радости,
Як легко там было ходити

Не сады, винниці,
Лем букы, ялиці
Вашы покрывают хырбеты,
Мятом, чабриками
Пахнут в сонци травы,
Студена водичка, лем пити.

Верхы і долины -
Моя Лемковино,
Земльо птахів сьпівом славлена!
Надійде до тебе
Мій голос з чужыны,
Послухай ты його, єдина:

Далеко од тебе
Бьє ся серце моє,
З мысли мі не зыйдеш николи;
Не мож привыкнути,
Тебе позабыти,
Серцю приказати. Бо болит!

Бо пташына в клітці,
Хоц выгоды має,
З розпачы по стінах бьє крылом.
Я, хоц і не в нужді, -
Радости не маю,
Бо нич мі в чужыні не миле.

По твоіх убочах
Блуджу ноченьками,
Горну ся до тебе, як дітя,
В ден думкы все летят
Дітинства слідами,
Не забуду тебе без жытя.

Не мал я достатків,
Не мал я богацтва,
Лем была свобода, мир, воля.
І яр розквитала
Там в жытю найкрасша,
Остала веселіст лем моя.

Помру на чужыні,
Як птах пораненый
Далеко од гнізда свойого;
Уж мі не зашумит
Ниґда верх зелений,
Вырвано мя силом од нього.

ВАНЬО ПОЛЯНСКІЙ

Сонце

Нибы сонце єднаково
вшыткым сьвітит, покус гріє,
єдным жыє ся здорово,
інчы лем бы нарікали,
же недобрі ім ся діє,
же за мало щестя мали.

Першы жыют сой богато,
велькы домы, ґрунту купа,
каждий ден як дакє свято,
діти бавят ся веселы
на травниках, ціла група,
барашкуют сыты, здравы,
а ґаздыні превеселы,
смотрят, што бы до поправы
ту зробити, жебы люде
тото добро іх виділи.
Мыслят, же уж так все буде,
Же за ногы уж влапили
Пана Бога.
Інчы знову
конец з кінцьом ледво вяжут,
даку ренту мают голу,
кусок поля під ярину,
зас дітині лем покажут
цукєрочка, так од свята,
а жадного не поминут,
выховают небожата
і до сьвіта вырыхтуют
так, як можут.
Ту аж товды
шыло з мішка часом выйде,
бо молоды ся зміркуют,
як ся ціла група зыйде,
же неважне хто богатий
і хто ліпше позбераний,
а важнійше, хто не стратил
тото вшыткo, што мал дома,
де од мала был привчаний
і з молоду ся преконал,
же што своє – то є своє,
своя пісня, своя мова,
мягка така – як перина,
зрозуміла в першых словах.

Само серце ся радує
як ся чує даґде в сьвіті,
же по свому бесідує
отец, мати з діточками.
А дівчата засьпівают,
што то під басамунками
неє як ходити дівком.
Робит ся мі товды цілком
таке тепло, же до неба,
вшытко бы летіло з нами.

Але як же ма летіти,
кєд ся штораз веце видит,
же недуже уж тых діти,
штобы своє так сьпівали.
Каждий веце дома сідит,
чекат, жебы му заграли,
ци при Ватрі, ци Кычера,
товды небо ся отверат;
старшы лем бы споминали,
же не буде уж як вчера.

Де єст наша щыра душа?
Де розвага Лемків старых?
Коли буде меж нашыма
людми згода, а не свары?
Я бы-м хотіл, жебы єден
голос мудрий нам присвічал,
штоб молоды ся взерали
як належыт „пити, істи",
бо час плыне гейбы ріка
і жаль буде, же чекали
змилуваня; сам уж не знам,
ци ся моя мрия зъістит.

Тото іщы мене болит,
бо з обчыма сме змішаны,
же недобре нам ся творит.
Хлопці, сила наша свята,
жены берут сой не такы
як повинни, а дівчата
ідут замуж за обчого.
Нибы кому што до того,
але потім не єднакы
діти, не вчат ся свойого.
Ни бесіды в такым дому,
ани пісні уж не чути.
Єден старий огник тліє,
і хоц не хце загаснути,
в кінци погне ся. Никому
потім уж ся не присниє,
же ту пару років тому
Лемко жыл.
І навет шліду
в хыжы по ним не остане,
а што в жытю придбал, зробил,
в чужы рукы ся достане.

Як є дуже того злого –
жытя вкаже, не іначы,
хто розмінил ся на дрібне,
хто по своім твердо крачал.
Но бо як бы не смотрити,
можна своє в тузі мати,
жебы лем ся не сварити,
в місті, селі і в родині,
товды бідний ци богатий
найде місце всередині,
зо своіма.
І не будут
обчы пальцьом вказувати,
же ся Лемкы медже собом
не потрафят доґадати.

Щыро вірю, не пропаде,
тото вшытко што є наше,
што плекаме од прадідів,
што глубоко маме в душы.
Хоцбы дахто тото рушыл,
буду я і так вірити.
Но бо ясне сонце в небі
єднаково вшыткым сьвітит.

Літниця, 2008

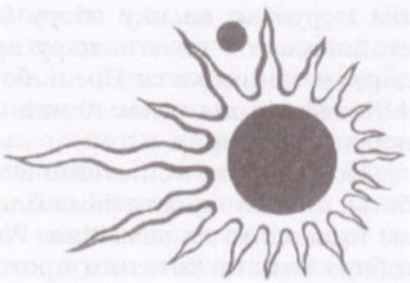

Марись

Рано,
сонце іщы низко,
красні сьвітит, ани хмары,
де-де в тени роса блищыт,
пташків чути щебетаня,
спят дерева. Ниже в ярі
малий потік, лем шемраня
дійде уха од той воды.

Выжше домик стоіт старий,
деревяний, малы сходы
пред дверями.
На порозі,
дівча сідит, іщы спяча,
кошелина на небозі
ногы вкрыват праві цілы,
раменами оплетена,
видно кілко має силы.
Сонце гласкат ій волосы
розпущены гейбы вити,
хоц холодно, ногы босы,
зимна она нич не чує.

Тіхісенько роздумує,
як то може ся творити
таке щестя серед ночы?

Сон:
Літала під хмарами
з голубами, ластівками,
там де рукы – мала крыла.
Теплий вітер з ньом поскочыл,
занюс, де колиси была,
коло ліса, здаля села.

Там з Петрусьом до пілночы
ходили сой превеселы,
тримали ся за ручата,
так ій товды любо было,
горяч чудна, непонята
на єй личка выходила,
же аж пекла. Петро в ушко
шептал тихо:
Моя мила,
ты квіточку мій коханий,
неє в сьвіті силы такой,
штобы могла, так без раны,
розділити нас. Єднако,
собі мы сме презначены.
Будеш моя, Марись?
Буду!
Обняли ся, так спрагнены.
Буду твоя, Петрусь, буду!

Притулили ся до себе.
Дівча, як стеблина суха,
аж ся трясе, серце скаче,
само з себе, єй не слухат.
Она тихісенько плаче,
сылзы з очок як пацюркы
мочат личко.
Посідали,
місяц вышол над горами,
біле сьвітло на них шмарил.
Сызы тераз, як алмазы,
в очах іскрят ся дівочых.
– Ци так все будеме разом? –
звідує ся серед ночы.
– Все!
І вчула ся блажено,
мысли снуют ся образом
до дітиньства чомси женут.

Як на рукы мама брала,
як до спаня ій сьпівала,
головоньку цілувала.
Де мамине єст стараня?
Чує – як бы псів бреханя,
обудила ся.
Ой Бозі!
Як уж видно, сонце сьвітит,
вышла, сіла на порозі...

І позерат на дерево
против сонця, так як діти
очы жмурит.
Тополенько!
Як выросла-с ты высоко,
здає ся мі, же серденько
моє до тя хце летіти.
А де Петрусь? Обіцял ся
Іщы вчера до ня прити...
а не было.
Дни миняют,
тато, мамка так як чужы,
нич до мене не ґадают.
Але што там, мам Петруся,
він за вшытко мі выслужыт,
„Разом, Марись, в сьвіт підеме",
дзвонит мі до гнеска в уху,
все будеме, все будеме...

Сама сідит, але серце
до Петруся коханого
рве ся. Марись мыслит в духу:
„Піду, піду я до нього."

Полетіла долов селом,
праві же на єдній нозі.
Пук, пук! Двери ся скрипячы
Отворили...
– Дай тій козі
сыну Петре, дай копняка!
Волочыти ся не боіт.
При матери Петро стоіт,
Сухо рече: – Конец з нами,
не приход ту до обыйстя,
бо погуцкам тебе псами.

Оген з неба!
Загырміло,
Отворили ся челюсти.
Де Марися? Летит польом,
простоволос, дощ так густий
січе ій рамена, стопы...
І якесе з клинця взяла,
дико смотрит на тополю,
конец міцно завязала.

Марись! Дзецко, хто так робит!
Спомний сой молоду долю.

Уж не чує, на конари
Ножатами прудко дробит...
І скочыла.
Боже старий!
Чого таке ся паношыт,
же бідному в очы пісок,
а богаты все в роскошы?

Подумате, же я баям,
і так іщы – невесело,
ні, повірте мому слову.
Єст в Карпатах таке село,
коло Устя, Шквіртне зовут.
Праві в села середині
єст церковка, а при плоті
положыли в злій годині
нашу Марись.
Боже злотий!
Кєд спомяну тото жало,
як сердечко ій скакало,
як літала гын по поли...

Ой!
Як бы сте там даколи
были, вступте на могылу,
жебы щыро ся прекстити.
Як зохцете ся схылити,
то дознате якбы чуда:
з гробу шепт доходит тихій:
„Буду твоя, Петрусь, буду!"

Літниця, 2007

Ваньо Полянскій

Вродил ся 1946. рока в Перунці. По выгнаню з Лемковины ціле дітиньство прожыл в селі Хобьєня. Едукацию закінчыл дипльомом інжинєра на Рільничій Академіі во Вроцлаві. В 1972. році оженил ся з Марийом Олеснєвич, тіж по роді перунчанком. Мают двох сынів – Марка і Даниіла, оба сут женаты з Лемкынями. Дочекали ся наразі двох внуків – Давида і Ігоря.

Ваньо Полянскій препрацувал на державній роботі понад 40 років і тераз одпочыват на заслуженій емеритурі. Інтересує ся історийом і екологійом, а для товариства любит брыдж і ловліня рыб. В вільных хвилях, переважні зимовом пором хватат за перо. Пише лем по лемківскы. Має медже інчым написаны – як гварит – „до шуфляды" шырокы спомины з дітиньства.

Нияк не реторичні зьвідуєме: чом „до шуфляды?" І чом так долго скрывал пред нашым сьвітом своє прекрасне писаня?! (ред.)

Богумила Тарасєвіч, Юрко Стариньскій, СЬПІВАНКЫ БАБЫ ОЛЬГЫ / Bogumiła Tarasiewicz, Jerzy Starzyński, PIEŚNI BABCI OLGI; Выд. Лемківскій Ансамбль Пісні і Танця „Кычера", Лігниця 2009, стор. 112, ISBN 978-83-916673-4-7

Признам ся щыро – позераючы на тото прекрасне выданя, одслухуючы з залученого CD пісні і сьпіванкы, полний єм превеликым сентиментом. Адже попри ціні той богатой душом лады-скрині, ціні самій в собі, Бабу Ольгу звал єм нонашком. Не тримали мя, правда, до Таінства Крещыня, але... Зрештом, позвольте, же зацитую дост шыроко такій текст: (...) *Do chrztu mnie trzymali nonaszko Hryc z Horbka i nonaszka-ciotka Sandra.* (...) *Nonaszkami zresztą nazywałem więcej ludzi, bo i nonaszka Petra Czepera zwałem nonaszkiem, i jego żonę – nonaszką. Wszyscy, którzy byli na moich chrzcinach – byli nonaszkami, no bo wszyscy byli świadkami, słyszeli jak chrzczą mnie „W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego" i mogli poświadczyć że poganinem nie jestem.* („A Wisła dalej płynie", стороны 29-30)

Язычником – поганцьом вшытко єдно можу ся по кус назвати. Попри велькым сентименті до темы, до близкых мі Люди, котры давно уж одышли, мам в собі і дакус... заганьбліня. Адже жыючы о третю хыжу од Бабы Ольгы – Нонаншкы, ничого-м з Іх богатой лады-скрині не похоснував. На моє оправданя може по части служыти факт, же молодым хлопцьом пішол єм на шіст років до Варшавы. І хоц єм ся вернул на пару років до Чмеля і жыл не цілком порожньо, вшытко єдно не были то іщы рокы–літа до полного колошыня, до діяня якє принесла аж вельо пізнійше інституционалізация нашого народного жытя. В 1976. выіхал єм на все до Гір і ани на похорон Нонашкы Олькы (так ся гварило) не годен єм был прийти. Лем в написаным на початку того століття *Чмельскым Триптиху* (непубликуваным іщы) повіл єм:

(...) Діждийте Нонашко Олько
най згорну тото листя
нич двигну персты до чела

Хоц тілко зато вчыню
же прийти ся не повело
кєд Вас ту несли
сусідове чесны

...Каю ся пред... Тіж і пред тым, же через мене оправдало ся на Ольгі Череп з Галковичів тото повіджыня: *не будеш пророком во власній вітчызні.* „За близкы" были, жебы-м міг Іх належні доцінити.

Каю ся тіж пред Чытателями, же зробил єм сой ту прыватну прогульку, котра никого не мусит обходити. Даруйте. А Тобі, Юрку, дякую же-с зробил тото, што належыт робити людям. Жаль лем, якій жаль, же тіж пришло Ти глядати скарбів аж товды, коли – так направду – уж іх не было.

Вертаючы до самой книжкы – ци перечислювати мі окремы проявы єй цінности? Адже зробили уж тото шыроко і фахово Авторы, іх тексты поміщены пред документальным материялом того акуратні ся тычат. Я, як білцарі/и/вян, годен ай – думам – повинен єм заняти становиско взглядом деякых похознінь та омылок в текстах описовых і документальных, кєд ся уж трафили. А трафили ся.

Уж сам двомовний наголовокок каже ся зьвідати – ци пієśні і сьпіванкы то тото саме. Розумію ваганя (rozterki) Авторів, же в польскомовным наголовку „piosenki" звучали бы дост марні. Та ци по лемківскы „сьпіванка" в однесіню до реліґійных творів не звучыт так само? (При тым вшыткым в розділі *Репертуар Ольгы Череп. Характеристыка* /як розумію, Б. Тарасєвіч/ консеквентні є хоснуваний термін „пісня") Подля мене найбарже щесливым розвязаньом было бы: *Pieśni i piosenki.../ Пісні і сьпіванкы...* Розумію, на наголовок то дакус за долгє, але... На марґінесі як цікавостку подам, же подля сьвідчыня мойой Мамы, тіж велькой сьпівачкы (родж. в 1904 р.) істнували (бодай в нашым селі) три терміны для окріслiня інтересуючого нас понятя: *сьпіванкы, пісні* і *писми* (тота *писем*, той *писми*), а остатній тычыл ся реліґійных творів. Не буду ся піднимал выводити ту походжыня того терміну, хоц мам свій погляд.

Ідучы дале, прагну зазначыти, же не буду ся „ціплял" правопису тексту, хоснуваного подля другого, „партизантского" (выбачте) выданя *Ґраматыкы лемківского языка.* Хоц пишу подля першого (тых самых авторів), годен єм оправдати приняту консеквенцию, бо она там (і в другым выданю) є. Але є тіж курйозом в цілій історії нашого писаного языка. Та лишу, *камін омину*, **ту** згоджу ся, за принятом – повідам – консеквенцийом. Та нич уж не уполноважнят подля того же правопису хоснувати в 3. і 6. одмінку назвы села Білцарева – в *Білцаревцй*. Ци кєд бы кінцівка не была йотувана – тіж написали бы сте в *Білцаревці*? А година быти така, бо до кінце не выяснене походжыня назвы села (пор. *w Częstochwie, w Czestochowej*?). „И", было бы ту оправдане, кєд бы назва села в першым одмінку звучала *Білцарев* (тота, як тота *церков*). Але так не є.

...І лишу, камені омину (такы як – для приміру – *векшыст, елєментарний, реляцйонувати, Вавка, о дяблu /котрий/, боднарa, матт (в значыню „має" /*не панікуйте, не малпуйте од Руснаків з Полудня - *мать*, бо *має* то нияк не „украінізм"/), *нонu, завiсти*), бо бы мі зышло з тым до Велиі.

Пренесу ся до найважнійшого, до самой скарбниці пісень. І ту, очывидні, згоджу ся з правописом „другой ґраматыкы", аж го і похвалю. Бо запис етноґрафічний (так го зову, хоц не є він ту такій в полным вымірі) є сьвідоцтвом бесіды даного села, а ту акуратні сходит єдно з другым.

Незрозумілыма сут натоміст, Пані Богумило, деякы деталі в польскомовній версиі запису текстів. Не мал єм обьєкций што до улюбленого Вами спряжыня „і" / „у" в чудовій працы „Wesele łemkowskie", бо там тексты походили з ріжных реґіонів. Ту маме до чыніня з бесідом єдного села. Маме попри тым фонічний запис, котрого обыйти ся нияк не даст. Ци чули сте жебы Баба Ольга сьпівала *Hraliі onі, hraliі*? Ту така евентуальніст, обічніст не заходит (на марґінесі: обічніст *czornij* /ptach/ не має оправданя никде, не лем в Білцареві).

Та оне вшытко, хоц важне, іщы не найважнійше. Кукнийме, для приміру, до пісні *Ішла Єлена*. Одслухувал єм ю з CD, як і інчы, пару раз. Выразні-м чул, як Баба Ольга сьпівают: (...) ***што*** *породила*, (...) ***што***

сьвіт сотворил, і іщы раз повторено (...) ***што*** *сьвіт сотворил.* Чом товды трираз записано в тексті: ***що*** (в польскій версиі ***szczo***? Мене не злостит зато, же тото україньскє, мене злостит, же неправдиве. Злостит мя, же по роках дошлідник буде презерал тото наукове (бо наукове) выданя, а не буде мал уж фонічного запису (папір ту барже тырвалий), буде прібувал доходити до высновків. До яких?

...Чую до днес смак „пончків" Нонашкы Олькы. Але преці не зато, ци не лем зато держу добру о Них Памят. Та мушу мати на памяти і обьєктивну правду. А подля ней (моя памят сігат 50-х років, коли-м хлочыком был всяди там, де сьпівали) стверджыня на 10. стороні: *Хыжа Черепів была єдным з головных осередків товариского жытя мешканців села (...)* – то стверджыня на выріст (так было, овшым, але далеко пізнійше, коли товариство уж радше не сьпівало). Інакше бо знал бым з дітиньства пісню *А в містечку Берестечку...* (жебы жлі не одчытувати суґестий: жытя товариськє Чмеля концентрувало ся в так званым „Майонту", до інчых хыж „на селі", в тым до нашой, кукало спорадычні).

Што прагну речы?! Жебы не креувати, не то люди, але передовшыткым подій і ідей посередництвом власных мрій. Так як єс написал, Юрку (стор. 16-17): *Част пісен (...) Ольга могла ся навчыти в школі, бо єй учытелями были Українці – супружество Михайло і Стефанія Гуцулякы. Декотры могла почути од свого вітця Семана, котрий в роках 1916-1918 пребывал на всході як воєнноплінний.* Додам: духовны ай сьвітскы пісні дотерали ту тіж посередництвом галицкых выдань. Та Твій выбір не є репрезентатывний для репертуару та ідей села Білцарева. (Повіш: то не было мойом цілю; і трудно Ти заперечыти.) Так само, як не може быти репрезентатывным лист Нонашкы Ольгы до Папы: *Дорогій і коханий наш Сьватий Отче...* Знам, Нонашка вцалі не думали так пляскато як писали. Писали адже для справы. Але Чытач, а тым барже дошлідник – попертий Твоім, Юрку, сентименталізмом (котрий і мі ся автентычні любит) над тым ся не застанавлят.

Цілий сьвіт на субьєктывізмі стоіт, помимо деклярованых, в тым наукових, правд. Я тіж, як каждий чловек, субьєктывний. Але побесідувати си мож! Ци як?... А за книжку *Сьпіванкы бабы Олгы* – великє *Боже заплат*!

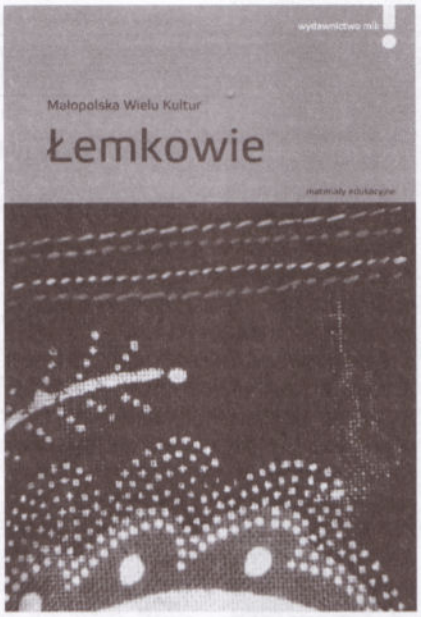

Małopolska Wielu Kultur. ŁEMKOWIE, dobór tekstów i opr. merytoryczne Patrycja Trzeszczyńska, red. Joanna Nowostawska-Gyalókay; Wyd. Małopolski Instytut Kultury, Kraków 2009, str. 60, ISBN 978-83-61406-20-4

О тым выданю (не грубым, але формату А4) не зберал єм ся нияк писати. Но бо початком захопил єм лем тым, же опубликувано в ним аж десят (!) моіх верши, до того выімкы з *Wisły* (хоц сиґнуваны як *Dom na wzniesieniu*, розділ публикуваний пред появліньом ся книжкы в річнику „Krasnogruda"). Нашло ся тіж (лем „тіж") по пару верши Павла Стефановского, Володислава Грабана, до того текст Павла Ксенича *Łemkowie w pytaniach i odpowiedziach*, до того выімкы з *Rapsodii dla Łemków* Ярослава Зволінского, до того выімкы з *Z łemkowskij skrzyni* (Maria Krynicka, Anna Świątkowska), до того выімок з байочкы Банахів *Historia o Nikiforze, do mogo Przepis na kyselycię*, до того (по кєселици) *Polecana literatura*. Вшытко до того (мойого), так же – знате – мал єм право ся ганьбити (бо я ганьбливий барз) писати о такым, што пише о моім. Тымбарже, же початком виділ єм лем своє. Аж коли-неколи кукнул єм до вступу (вступ все ся чытат на кінци) під многозначучым наголовком *Zagadkowy naród?* авторства Патриції Тшещиньской / Patrycja Trzeszczyńska).

Но і тот вступ ня спровокувал, то значыт: барз знервувал, аж і вку.... Но і прото (а докладні про два речыня, вінчаючы другій і третій акапіт вступу) пишу тото, што пишу. Про два речыня! Але не замітуйте мі того, кєд Циґана завісили про єден глупий протинок в судовым выроку.

Ага! Застанавлял єм ся, ци не писати сесе по польскы, але-м дышол до внеску – же ні. Бо Патриция Тшещиньска розуміє лемківскій язык, но бо обертала ся в нашым краківско-бурсацкым кругу. Акуратні, обертала ся, а написала як написала! А што написала?

А о тым, же подля повселюдного спису з 2002 рока єст нас в Польщи 5850 осіб, розділила де кілко (в ґорлицкым повіті 1354, сандецкым 164, краківскым 49) і яла кінчыти акапіт конклюзийом: *Spis powszechny nie odzwierciedla w pełni liczebności społeczności łemkowskiej w Polsce.* (...) Уж єм мал як в жмени, же в тым місци повіст о системовых недосконалостях спису, о тым, же подля оціны (шацунку) єст нас деси 60 тисячи... Та де! Ани словечка! Лем, завершаючы акапіт, рубнула з грубой руры: *Wielu Łemków deklaruje narodowość ukraińską, uważając się za grupę etnograficzną narodu ukraińskiego.* Конец, крапка.

В 2002 р. в Нижньошлескым Воєвідстві Лемками записало ся 2564 осіб, Українцями 816. Кєд возмеме до увагы, што фактычні шувні споседеред тых 816. не сут Лемками, а і так пропорция єдных до доругых має ся як 75,8% до 24,2%, внескы пишут ся самы. В Малопольскым Воєвідстві пропорция є іщы корыснійша для Лемків – 85,5% до 14,5% (в Ґміні Устя Рускє – 92,2% до 7,8%). Та

Лемківскы страты, непорівнальны з выжше приведеныма, то передовшыткым речена недосконаліст списового систему, замірене партацтво державных списовых рахувачи! І о сесым належало повісти, Пані Патрициійо!

В наступным „інспіруючым" мя акапіті Авторка приводит оклепаны во всякых працах тезы о походжыню Лемків. Кінчыт же словами: *Wielu Łemków nie uznaje zadnego z tych stanowisk, reprezentując opcję autonomiczną. Uważają, że* ***żywioł łemkowski*** *stanowi efekt nałożenia się osadnitwa* ***polskiego*** (підкр. моє – П.Т.) *na osadnictwo ludu zwanego Białymi Chorwatami.* Так заправды уважают Лемкы? Та-ж то нонсенс! Такого чогоси не мож бы выбачыти редакторови найслабшого „бруковця", а не то маючій великы аспіраціі докторантці, ци уж докторови наук. А так поцтиві Пані, не лем на знимці, вызерала! **(пт)**

Краківскій Бурсак

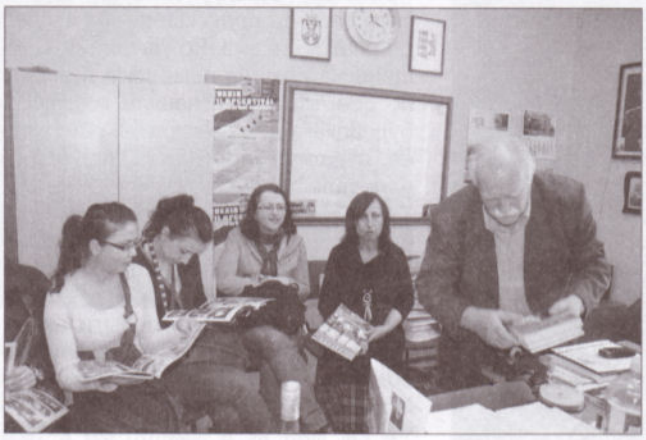

⇦ Стріча з ведучым Руской Маткы Дюром Папутом.

Тото ся студентам ани не снило

Но і сполнило ся, верабоже, сполнило тото, што было мойом думком од давна, але сполнило ся так, же моі мріі ани так далеко ся не розганяли. Хотячы, што уж мам в характері, дати студентам як найбільше того, што могло бы іх притягнути до нашого світа, познати го не лем розумом, а і душом, зачала єм іх (коли така можніст ся появила) возити там, де наш світ, наша культура, нашы люде. Бо ци можна в академіцкых салях дати студентам вшытко, што повинен знати фахівец од языка і культуры даного народу? Очывидно, же ні. Прото была і Лемковина од Щавниці до Санока і Пряшів з Кафедром русиньского языка, Русиньскым Музейом, редакцийом "Русина" і "Народных Новинок", а предо вшыткым з обзераньом спектаклю в Театрі ім. А. Духновича (про што студенты писали скорше). А в тым році, уж на сам конец іх студий (бо кінчыт актуальні остатній річник своі студиі), выбрали сме ся аж до нашых найдале од нас поселеных Руснаків – до Сербіі і Хорвациі.

Што сме пережыли, што сме виділи, опишут студенты – каждий напише про своє, чому найпильнійше ся присмотрювал. Я лем речу тівко - такой гостинности, тепла, сердечности з яком нас принято, то нихто з нас (адж і я, котра гын была єм уж пятыраз) не міг собі уявити. То наша хорватска Русначка – учытелька з великым серцьом, Наталька Гнатко, рекла мі – "Олен, приіхай до нас зо своіма студентами". Запрошыня было барз щыре, про што переконали сме ся на місци. Так, як і щыра была одповід Ведучого Світовой Рады Русинів, Головы Руской Маткы в Сербіі – Дюры Папугы, коли єм написала, же приізджаме зо студентами. Одписал мі: "В Керестурі вас радо привитаме". І привитали нас нашы Руснакы – Дюра Папугя, Славко Орош, Янко Хома (Дыректор школы, де сме были як в себе), Михал Фейса, котрий придавал гумору вшыткому - по королівскы: гостили, обдаровували, вказували, дбали так, же не хтіло ся нам од тамале выізджати. – "Кєбы гев лем горы были, то остала бым на все" – рекла єдна з нашых екскурсанток. Гей, то правда, кєбы лем горы... Але і без гір, а може і прото, же мусят горы заступити – іх серця великы аж до неба і щыро отворены.

Може і дашто было закручене од політычной стороны (што ся дало одчути лем в "центровых" інституциях в Новым Саді), але нас тото не дотыкало безпосередньо. Мы сме были гістми і як найбарже вымріяны гості были сме приймуваны. Подякы за тото вшытко все буде мало, але подяком най будут дописы студентів в "Бурсаку", з котрых певно буде видно тото, што ім (нам) дал тот выізд.

Вернули полны ентузиязму і охоты, жебы працувати на лемківскій ниві. Нашы реалиі, на жаль, як думам, заведут гев лем тых, котры од давна были пересвідчены, же так хочут. Решта, по захопліню, по хвили віры, же меншына може мати такє поле для розвитя свойой культуры, одыйдут в світ глобальной культуры. Але тот выізд на певно в іх памяти лишыт ся на все.

Зачынаме од допису Насткы, котра мала присмотрити ся ближе тому, што нам вказано в школах в Сербіі і Хорвациі. Все хтіла і хоче вчыти лемківского языка. Як буде вперта, на певно ся ій поведе. А взір шкіл з Кєрестура і Петровців буде для нєй основом віры, же мож дітьом дати вельо в іх народовым просторі.

Олена Дуць-Файфер

Николи ся нам ани не снило, же такы школы можут быти

Як выглядат система школьництва в лемківскым просторі в Польщи вшыткы знаме. Выізд до Сербіі дозволил нам призрити ся, як Руснакы в інчых странах фунґуют власні в тым просторі. Чогоси такого сме іщы не виділи. В Рускым Керестурі найвеце часу провели сме в інтернаті полученым зо школом. Што особливого было в тым місци? Тото, чого в Польщи певно не стрітиме николи. Была то цілком русиньска школа. Діти уж од основной клясы вчат ся предметів лем по русиньскы. Мы мали сме нагоду брати участ в лекции русиньского языка в V клясі. Видно, же вчыня русиньского языка в тій школі проходит на

чысто інчым як в нас рівни. Там язык не є вчений як сам язык, бо є він там натутальний і домінуючий. Очывидно, діти познают на основі текстів стары забыти слова, але головні занятя сут ведены просто як вчыня національного языка. През літературу ученикы познают культуту, але тіж вчат ся композиції верша ци стилістычных середків. Жыво і охочо в рідным языку коментуют і інтерпретуют літературу. Познают свій язык од ґраматычной, стилістычной і орфоґрафічной стороны. Школа в Рускым Керестурі то приязне місце, де з каждого кутика і з каждой школьной салі чути рідну бесіду.

Але то не єдине місце, де русиньство є так міцно акцентуване. Наша подорож повела нас іщы дальше. Одвідили сме тіж Хорвацию. Там, першым осередком, до якого трафили сме, была основна школа ім. Антуна Бауера в місцевости Вуковар. Тота школа од 1999 рока зачала вчыти подля хорватского програму вчыня. Одновлений будынок дає великы можности вчыня, зато же салі – працовні до вчыня окрисленых предметів сут особливо до того притыхтуваны. Русиньского в тій школі не вчат, але посеред учытели і ученників скоро находиме Русинів. Школа в Вуковарі міцно звязана є з маленьком основном школом в Петровцях, як ведуча для ней школа. То як раз гын Русины з Вуковру іздят на занятя з русиньского языка. І власні в Петровцях мали сме найбільший перегляд таланту учеників. Учытельком русиньского языка для молодшых кляс в тій школі є пані Наталия Гнатко. Тепла, приязна учытелька в котрой видно велике заанґажуваня і любов до того, што робит. Пані Наталия Гнатко разом з другом учытельком – Русначком Марійом Хомом (котра вчыт русиньского старшы клясы) і зо вшыткыма учениками прирыхтували для нас спецыяльны выступы. Завдякы тому, дознали сме ся, якій програм вчыня мают діти од I до V клясы. Захопили сме ся тыма дітми барз пребарз. Хтіло бы ся іх взяти зо собом до нас, до Польщы, жебы все нас радували так, як при тій стрічи. Ученикы презентували вершы, співанкы. Оповідали про історию і презентували нам своіх народовых поетів. Видно, же мают велике знаня в каждым просторі русиньства, ци бесідуючы так, як в них (а преці і в нас) - руснацтва. Сут то барз іщы молоды, але добрі вывчены малы Руснакы. Было спільне співаня і забава, але тіж спільне вчыня. Розсмотрювали сме ріжниці в азбуці і порівнували лексику. Мы, студенты дуже могли бы сме ся, думам, іщы навчыти од тых дітяток. Атмосферу, яка панувала в часі тых пару годин в тій школі тяжко переляти на папір. В нашых серцях і душах розливало ся приємне тепло і радіст з той стрічы. Сама не знам хто того тепла в собі мал більше, ци они, ци мы, смотрячы на іх щыріст і духове богацтво. Зміряти ся того не даст бо было го всяди полно. Дякуєме Вам щыро і сердечні. Вернули сме з великом силом од Вас. Надія в тым, же тепер разом можеме веце!

Настка

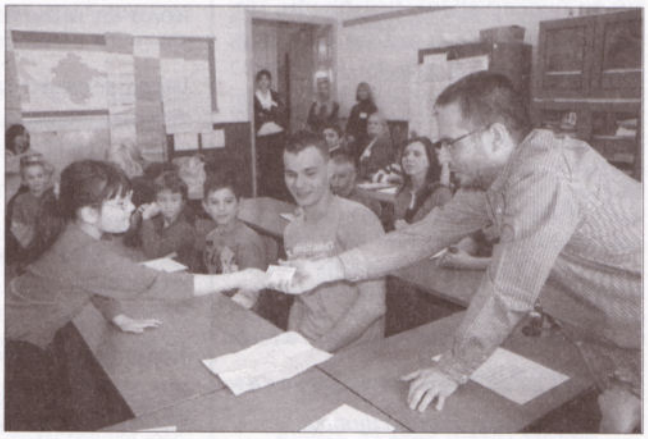

Знимкы: Анна Чухта

Подорож Ваня Гунянкы і Мистер Фецка

(2 част)

Ваньо Гунянка: Почкай Фецю, дост уж буде, бо высьміют ся з тя люде! О Теличы я зас-знов, бо ти в чело вдарит кров... Бо в Теличы, мате знати, Мистер Фецьо „Конюватий" ся залицят до дівчате, тай му стыд оповідати... Так я зачну: Як в Гараса сме поіли, свяченым ся поділили, шклянками ся поштуркали, тай сме взяли, буты зняли і в дорогу ся выбрали; Гарас тіж сой сурдут наділ і на вершок підпровадил, драгу вказал до Телича... (...) Там ся кус пороззерали: Люди моц, звычаі знают, палюнком тя обливают! – Слухай Ваню – гварит Фецьо – мы тіж преці не хоц-якы, лем як они, сме Руснакы! – Тай пива сме сой казали. (...)

А в Мохначці (сте видали!) свата Гриця сме здыбали. Зас гостина! Были бы сме зас остали, в Грица даде ночували, але же ся нам трафило, тай выгідно, мягко, мило, бо з імостьом і „викарым", што іхали бурым-карым до Новівси на гостину. На Гуту сме підъіхали та до Ростік помахали. А в Ростоках тіж гостина! На Великден і єгомость не скупили... трьох жандармів сой гостили (!!!?) (...) І мы сіли, тай палюнкы зас выпили і „гарбаты", пасок, сыра прекусили, на біду ся поскаржыли, потішыли, порадили, без мала же не плакали, тай в дорогу ся выбрали.

А в Новівси зас гостина і зас пиво, і зас вино. І так сме собі доляли, же сме ся уж катуляли...

А тепер сідиме
І Бога просиме,
Жебы Сьвата Великодны
Были цілий рік,
І в ночы і гводне
І во віков вік!

Мистер Фецко, Ваньо Гунянка

„Лемко", ч. 18/1913

Федор ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

Афоризмы (о інтеліґенциі)

Єдным з нещесть высокых інтеліґенций є розуміти з конечности вшытко: ґанчы, так само як добры прикметы.

(Оноре де Бальзак)

Быти інтеліґентным – то барз мучыт

(Генрі Берґсон)

Інтеліґенция то здібніст, при помочы котрой остаточні спохвачаме, же вшытко є непояте.

(Моріс Метерлінк)

Інтеліґенция то хворота психічна – на щестя мало розпространена.

(Амброз Бірс)

Думам, же то жлі діє на інтелект, коли ся вшытко розуміє.

(Джосеф Конрад)

Інтеліґент то пасожыт што вытварят культуру.

(Тадеуш Котарбіньскі)

Тото, ци чловек є інтеліґентний, познає ся по його одповідях. Тото, ци є мудрий – по зьвіданях.

(Наґуіб Магфуз)

Каждому поколіню видит ся, же є інтеліґентнійше од попереднього і мудрійше од того, котре приде по ним.

(Джордж Орвель)

Максим і Клим

— Коротко тя тримат твоя жена, Максим.

— Коротко? Уж веце як двадцет років!

•

— Розведу ся зо свойом, Климе. Не бесідує до мя уж такой пів рока.

— Прид до розума, хлопе! А де ты другу таку бабу найдеш?!

•

— Ты, Климе, повідж мі ци глупота хлопа може быти причыном ґу тому, жебы ся розвести?

— Того не знам, але знам же годна быти причыном супружества.

•

Клим зо свойом ідят поливку. Она необачні ся обляла і гварит:

— Но, не выглядам так як паця?!

— Гей, і іщы єс ся до того поливком обляла.

•

Клим уж годину ходит знервуваний по хыжы. Баба конец-кінцьом не вытримала і зьвідує:

— Што ся діє?!

— Мам охоту на буханя!

Баба значучо двигат перину і гварит:

— Но та ход...

— Но та ходжу!

•

Максим стрічат Клима на пути.

— Што-с такій маркітний, баба тя лишыла?

— Та де! Заєдно кінчыт ся лем на обіцянках.

www.lemko.org
2010.11.16 20:04:40
-05'00'

ІВАН РУСЕНКО

Лемківскым поетам

Біда з бідом,
Біда з „Бескидом",
Біда з целибатарьом,
Но і біда з решетарьом!

Біда бабі без хлопа,
Пиякови без руму,
Руснакови без попа,
Поетам без розуму!

Бо то писати, знате, вершы –
Не буде бодай хто,
Хоц хто до танцю перший,
Хоц хто кавалір – го-го-го!

Вершы писати , то єст штука,
І то не бодай яка!
Ту єст потрібна наука,
Розум в голові, легка рука.
Но і од Бога дар...

Я ся не хвалю – Боже мя скар!
Не хочу ся вславити.
Я хочу блуд, неуцтво, гріх,
Глупіст на сьмішкы выставити.

Не берте мі за зле,
Лемківскы вершыкаре.
Учме ся, ідме вперед,
Не повтаряйме глупство старе.

Тит так...

Чытателі, моістевы, потіха!
Намножыло ся поетів до гріха!
Маме тераз і роботу, і слоту,
Іщы з нима єст до фраса клопоту.
Пишут в Устю,
пишут з Лоси поеты,
І в Бодаках пише хтоси сонеты;
Пишит бабы, єгомосьці і панны,
Што, кой дармо псуют папір –
бо планны.
Сут і рымы, сут і рытмы
в порядку,
Та лем сенсу неє зараз з початку.
Но, то іщы –
хто молодий ся бавит,
Але старий лем ся на сьміх
выставит.
Ся-кіст,
завсе маме праві лем слоту,
Ищы з тыма поетами згрызоту

(*Тит так...* написане в 1912 р.)

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Піду за Русенковом темом – о поетах. Знал єм Го, бесідувал єм з Ним (пишу з велькой буквы, хоц товды не знал єм, же выросне з него Учытель). Бесідувал єм з Русенком во Санчы, як з бурсаком, пак в Красній, як з екс-резервістом армії нашого бывшого цисаря. Мудрий хлопчыско, пак паробок, был.

Не знал, же в час, тот наш (по правді уж Ваш) час фактычні „намножыт ся поетів до гріха". Гварю – поетів, хоц мам на мысли барже прозаіків. Прозаіків не в смыслі ґатунку в літературі, а прозаіків-фантастів в жытю, в прозі жытя. Мал раций Ванцьо, пак Ваньо, кєд писал: „Но, то іщы – хто молодий ся бавит, // Але старий лем ся на сьміх выставит."

Тішу ся, же-м гмер під сімдесятку (хоц мя уж і так глуптаком звали), бо чловек на глубоку старість на дітинячий розум сходит. ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z dostępnej prasy, z komentarzem i bez*;
str. 7 – *Pieśń mojego serca* (Tomáš Michal Babják) – tekst jubileuszwy dla śpiewaczki Mariji Mačoško;
str. 8 – *Dzień Języków w „Kromerze"* (Halina Małecka) – reportaż z imrezy w I Liceum im. Marcina Kromera w Gorlicach;
str. 9 – *Z archeologii języka* (Sztefan Suchyj) – sylwetka językoznawcy – profesora Stevena Pew;
str. 12 – *To nie tak, Panowie!* (Petro Trochanowskij) – tekst polemiczny dot. I. Rusenko;
str. 14 – *Tegoroczne pierwsze posiedzenie Światowej Rady Rusinów* (szs) – relacja z Pragi; informacja o zbiórce funduszy na wydanie książki, o naborze na filologię łemkowską;
str. 16 - *Trzmiel. Tu zostaniemy na długie lata* (Łuka Suk) – wspomnienia, cz. 8;
str. 18 – *Wspomnienia D. Dutkanycza o Jaworznem* (B.H.); *Moje przeżycia w 47. roku* (Dymytryj Dutkanycz) – wspomnienia mieszkańca wsi Bartne;
str. 19 – *Łemkowyna* (Mełanija Sobyn) – wiersz;
str. 20 – *Słońce, Maryś* (Wanio Polanskij) – wiersze; sylwetka poety;
str. 22 – „Z wydawniczej półki": *Pieśni Babci Olgi* (red. B. Tarasiewicz, Jerzy Starzyński); *Łemkowie* (red. P. Trzeszczyńska, J. Nowostawska-Gyal-ókay) – omówienie;
str. 24 – „Krakiwskij Bursak" – dodatek do „Besidy"; *To się studentom nawet nie śniło* (O. Duć-Fajfer); *Nigdy nam się nie śniło, że takie szkoły mogą istnieć* (Nastka);
str. 26 – *Podróż Wania Hunianki i Mister Fescka*, cz. 2 („Łemko" z 1913 r.); *Aforyzmy, Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 27 – *Łemkowskim poetam, Przecie tak..* (Iwan Rusenko) – wiersze; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Majowa Krynica-Zdrój* – foto: Piotr Basałyga

Na ostatniej stronie okładki: *Program VI Międzynarodowego Biennale Łemkowskiej / Rusińskiej Kultury na tle obrazu I. Manajły „Moje serce".*

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków ♦ Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski, Piotr Trochanowski – redaktor naczelny ♦ Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. p. 83; e-mail: besida@gmail.com ♦ Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-220 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę ♦ cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ ✸ СЬВІТОВА РАДА РУСИНІВ
УРЯД МІСТА КРЕНИЦЯ

просят Вас
на

VI МЕДЖЕНАРОДНЕ БІЄНАЛЕ ЛЕМКІВСКОЙ / РУСИНЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ

посвячене памяти Учытеля Лемковины – І. Русенкы,
в 120. річницю народжыня і 50. річницю Його смерти

КРЕНИЦЯ, 22-23 МАЯ 2010

В ПРОҐРАМІ:

22.05.2010 (субота)

13.3о - панахіда на гробі Епифана Дровняка - Никыфора
14.3о - зложыня квітя під памятником Никыфора – хоровод ансамблів
15.оо - отвориня выстав фотоґрафії і малярства – вестибюль Гол.Пияльні
15.3о - офіцийне отвориня Бієнале;
- І концерт з участю ансамблів: „Ластівочка", „Терочка" „Лемковскєго" (Польща), „Барвінок" (Словация);
- вручыня літературной Нагороды ім. А.Духновича за рік 2009
19.3о - ІІ концерт – ансамбль „Карпатія" (Угры)
20.оо - „Юска з Канарінца" – спектакль Театру Петра Різнича Дяді (Сербія)
22.оо - стірча літератів, музыків і інчых творців – „Węgierska Korona";
- танцувальна забава для молодежы

23.05.2010 (неділя)

9.оо - засіданя Сьвітовой Рады Русинів (сесия заперта)
12.оо - панельова дискусия на тему ситуациі лемківской/русиньской культуры в краяк прожываня Лемків/Русинів (пансіон „Wisła")
15.оо - ІІІ концерт з участю ансамблів: „Ручай"„Кычера" (Польща), „Бескід", „Пчолинянка" (Словация), „Мукачево" (Україна)
17.3о - закінчыня VI Медженародного Бієнале Лемк./Русиньск. Культуры

Докладний проґрам та білеты вступу – в Бьюрі VI МБЛ/РК при концертовій сали в дни розпочатя імпрезы

Зреалізувано завдякы: Міністра Внутріших Справ і Адміністрациі, Вышеградского Фонду, Уряду Міста Кренице

Visegrad Fund 2010 years

Іван Манайло, *Моє серце*, 2005